

פ ר ט י - כ ל

ישיבת ועדת השרים לענייני בטחון

יום ג', כ"ד בכסלו תשכ"ח - 26.12.67

(בשעה 09:00 בבוקר)

נכחו השרים: ל. אשכול - יו"ר

א. אבן

י. אלון

ז. ארן

מ. בגין

י. ברזילי

י. גלילי

מ. דיין

ז. ורהפטיג

י. ספיר

מ. קול

ח.מ. שפירא

י.ש. שפירא

א. ששון

נעדר השר: פ. ספיר

י. עוזאי - מזכירת הממשלה

י. הרצוג - המנהל הכללי, משרד ראש-הממשלה

סדר היום: ב/49. עתיד השטחים המוחזקים בידי צה"ל עמ' 2

ב/49. עתיד השטחים המוחזקים בידי צה"ל
(המשך הדיון בסעיף ב/48 מיום 20.12.67)

ראש הממשלה ל. אשכול:

נמשיך היום בדיון שהתחלנו בו בשבוע שעבר.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

נדמה לי, שהדיון הנוכחי הוא אחד הדיונים המעטים, שבו ישנה חשיבות לא רק למסקנות, כי אם גם להנמקות של המסקנות. אם במסקנות יכולים להיות ניואנסים, הרי גם ההנמקות יכולות להשפיע על ביצוע המסקנה, אם תקבל מסקנה זו או אחרת, ועל כן יש ערך רב להנמקה.

מתוך כך אני רוצה, ראשית כל, להתעכב על אחד הנימוקים שחזר בעקביות בדברי חברי הממשלה, אשר כבר התבטאו כאן, וגם הביאו את הדבר הזה לידי ביטוי בציבור, וזה הנימוק של הבעיה הדמוגרפית. באחת הישיבות של ועדה זו אמרתי, שלפי דעתי, בעיה זו אינה דחופה ותגובתו של ראש הממשלה היתה כאילו אני רוצה להתחמק מהבעיה החשובה ביותר. יש משום אמת בדבר ואני רוצה להקדיש לזה כמה מלים.

בעית הדמוגרפיה כשלעצמה, כפי שאמרתי אתמול בישיבת הוועדה לענייני ילודה, נדמה לי שזו הבעיה של מדינת ישראל, והיא לא פחות חשובה מאשר מלחמת ששת הימים, מלחמת השחרור ומבצע סיני אחריה. בשבילי זו מלחמת הקיום, אבל היא קיימת בכל מצב של מדינתנו, בין במצב הקיים היום ובין במצב של החזרת או אי-החזרת שטחים. לכן, לדעתי, זו בעיה שצריך להקדיש לה אותה תשומת לב שמקדישים בכלל לדיוני מלחמה. יתכן שאם גם כאן הכסף יענה את הכל, צריך להקדיש לזה אותם מאות המיליונים, אם לא המיליארדים, כמו לדברים אחרים. אבל עניין זה איננו תלוי בשאלה של החזרת שטחים או עליה, כי הבעיה לא נפתרת על ידי החזרת שטחים אלה או אחרים.

אם ניקח את הדברים שסיכמנו, אליבא דכולי עלמא, את רצועת עזה לא צריך להחזיר, וגם אין למי להחזיר.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

יכולים לכופ את זה על מצרים.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

החזרתה אינה פותרת שום בעיה והחזקתה בידינו פותרת חלק מהבעיה.

על ירושלים איש אינו מתווכח. בין כה וכה גם אם המינימליסטים היו מחזירים את כל יהודה ושומרון, פרט לגדה המערבית, גם כן נוספים לנו 600 אלף ערבים, כלומר, לפי חשבונם של אלה שרוצים להחזיר שטחים. ברצועת עזה יש 400 אלף ערבים, באיזור ירושלים עם תיקוני הגבולות - עוד 100 אלף, יחד זה 500 אלף ערבים.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

זה יותר מדי. אני חושב שיש שם פחות.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אני חושב שזה בערך כ-350 אלף יחד.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

אם מניחים שחלק מהערבים ייצאו.

לכן, זו הבעיה החמורה ביותר, שצריך לחפש לה פתרון. אני לא חושב, שהבעיה הדמוגרפית היא המכריעה, אבל לעומת זה, גם אם לקחת בחשבון את היסוד הדמוגרפי כגורם מכריע, לדעתי זו חתירה תחת עצם העקרון של הציונות ושל ארץ-ישראל, זו כפירה בעיקר, אם לוקחים את הבעיה הדמוגרפית כנקודת מוצא. כי אם לוקחים זאת כנקודת מוצא, זאת אומרת כפירה בזכותנו על ארץ-ישראל. היות ובחלק של ארץ-ישראל יש חלק גדול של אוכלוסיה לא יהודית, אסור לנו לקחת זאת? זו היתה הבעיה בעצם גם לפני 70-80 שנה, כאשר התחלנו בהתישבות בארץ-ישראל. ואם מציגים זאת כך - זו כפירה בעיקר. כאשר יהודים התחילו להגיע לארץ-ישראל, היה פה רוב נגדנו, בכל זאת אמרנו: זו ארץ-ישראל שלנו ויש לנו זכות, הם הפולשים.

מי שמעמיד זאת על יסוד הבעיה הדמוגרפית, ואני חושב שכך זה מתקבל בתודעת הנוער והציבור, זו הריסת כל האמונה היהודית-ציונית לגבי ארץ-ישראל.

אני רוצה לקרוא כאן קטע מתוך כתביו של א.ד. גורדון: "על ארץ-ישראל יש לנו שטר כזה שכוחו לא פסק עד היום ולא ייפסק לעולם - הוא הוא התנ"ך, ולא באותו המובן שבתנ"ך הובטחה זכותנו על ארצנו, כי אם באותו המובן שאנחנו בארץ-ישראל יצרנו את התנ"ך, ולא רק את התנ"ך, גם האבנגליון, כמה שיש לנו עמו חשבונות דתיים ומוסריים וכמה שיש בו דברים זרים לרוחנו - בתור יצירה דתית ומוסרית אין לשלול מאתנו, כולו יצא מתוכנו ונברא בתוכנו, כמו שאין לשלול מאתנו גם את המחוקק, כשם שאין שוללים את סוקרטס מהיוונים, אף על פי שהם דנוהו למיתה והמיתוהו. זכות זו הבאה מכוח התנ"ך יש לתבוע בכוח של התנ"ך, זאת אומרת, בהתעוררות רוח עליונה, במסירות נפש מאד ולא בכוח של שיקולים, של פוליטיקה ושל חשבונות מסחריים. יש לנו זכות היסטורית על הארץ, והזכות הזאת נשארת בידינו, כל זמן שכוח חיים ויצירה אחר לא בנה אותה בנין שלם. ארצנו שהיתה לפנינו "ארץ זבת חלב ודבש", בכל אופן מוכשרת לתרבות גבורה, נשארה שוממה, עניה מכל הארצות התרבותיות וגם ריקה - זהו כעין אישור זכותנו על הארץ, כעין רמז כי הארץ מחכה לנו.

הארץ היא שלנו כל זמן שעם ישראל הוא חי ולא שכח את ארצו. הארץ תהיה שייכת לאותו הצד המסוגל יותר לסבול עליה ולעבוד עליה ואף יסבול עליה".

אני חושב, שמבחינה עקרונית אסור לנו לקחת את הבעיה הדמוגרפית כנקודת מוצא; להיאבק בזה, אבל במימדים כל כך גדולים שזה צריך לעמוד בראש דאגותיה של הנהגת המדינה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אתה חייב להסביר מה זאת אומרת להיאבק ולהלחם.

בזה.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

להרבות יהודים ולנקוט כל הדרכים האפשריות כדי למעט מספר הערבים. אם לא נמצא דרך להרבות מספר היהודים בארץ, אז בכלל אין מה לדבר. צריך להעמיד בעיה זו בראש דאגותינו, בדיוק כמו שעמדה מלחמת ששת הימים, ואפילו אם זה יעלה חצי מיליארד או מיליארד לירות, כי זו בעיה לא פחות חשובה מ"פטונים" או כל ציוד אחר. אבל אני חוזר ואומר, זה קיים בין אם נחזיר או לא

נחזיר שטחים.

אני מבין את הנימוק השני של אפשרות של שלום. אני מאד מחשיב דבר זה. לו אפשר היה לקנות את השלום, עד כמה שאפשר לקנות שלום, צריך להביא לזה הרבה קרבנות. אין דבר שיש בו יותר ברכה מאשר השלום, אבל אני מסופק אם השלום עם ירדן זה שלום. הסדר שלום עם ירדן בלי הסדר שלום עם סוריה ומצרים, ובעיקר מצרים, זו רק הפסקת אש רעועה, ינצלו את שטח ירדן בשביל פעולות "אל-פתח" וכו' במידה הרבה יותר גדולה. לדעתי זו אילוזיה ותו לא. אמנם יתכן, שזו פנטזיה של העולם המערבי, אשר חושב שאפשר להביא את ירדן להסכם שלום אתנו, אבל מצרים הרבה יותר חזקה בעמדתה בעולם הערבי, והעולם הערבי יראה בירדן בוגד, ואז הם עלולים לרכז את הכוחות הסוריים והעיראקיים, ובמקרה של התערבות, זה יהיה תהליך שיילך ויגבר, והשטח של ירדן ינוצל כשטח למלחמה נגדנו. יתכן שבהתחלה הם ירצו בכך, כדי שירדן תוכל לחזור לחלק מהשטחים שהם כרגע בידינו, אבל למחרת, או שיזרקו את חוסיין ואת ממשלתו, או שיעשו מרד, ואז יהיה להם השלטון בשטחים. או שלא יהיה להם כדאי לזרוק את חוסיין, אלא לנצל את השטח הזה כזירת המלחמה נגדנו.

שלום, בלי שלום לפחות עם מצרים, אין לזה שום ערך, זו רק נסיגה מהשטחים והחזרת שטחים לירדן וישיבה על חודה של חרב נגד כל הלחץ הרוסי.

מכאן אני בא למסקנה שלישית, מבחינה עקרונית, נדמה לי שהמתנגד העיקרי שלנו היא ירדן, ולא מצרים וסוריה. אני אומר מבחינה עקרונית, כי כוונתי להתנגדותם לנו מבחינה דתית, היסטורית ותרבותית. קריעת ים סוף היתה נחוצה כדי להכנס לארץ-ישראל והרבה יותר מקריעת ים סוף תהיה נחוצה כדי שנצא מחלק של ארץ-ישראל.

לעומת זה, לגבי סיני ולגבי רמת הגולן, אני מוכן ללכת לכל מיני פשרות, כי בסיני וברמת הגולן יש רק בעיות בטחוניות, ולא בעיות של קדושה. ארץ-ישראל המערבית יש בה גם בעיה של קדושה, מבחינת זכותנו ההיסטורית וכו'.

אם יש דרך יותר טובה להבטיח את הבטחון, או הסכנות של אי-בטחון יותר גדולות ברמת הגולן, זה דבר אחר, אבל מבחינת הגישה שלנו לגבי השטחים של הגדה המערבית - זה שחרור, ולגבי השטחים של סיני ורמת הגולן - זה כיבוש. ההלכה היהודית אומרת, שאסור לצאת לכיבוש מקומות אחרים, כל עוד יש שעל של אדמת ארץ-ישראל, שהוא עוד לא משוחרר. היות וכאן יש שאלה של שחרור שטחים של ארץ-ישראל, זה דבר אחר ולא מוכרחים ללכת לכיבושים.

שר העבודה י. אלון:

הגולן זה גם כן חלק מארץ-ישראל.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

רק חלק, וזה קשור בעיקר בענייני בטחון. בעולם יש הערכה רבה יותר לענייני קדושה. שתי החומות קידשו את השטח הזה, כדי שעם ישראל ישמור יותר על הגנתם של המקומות המקודשים. בלבו של כל בחור בישראל יש רגש אחר, כאשר מזכירים את חברון, או כאשר מזכירים את קנטרה או קונייטרה. מקומות אלה אינם מעוררים אותו רגש. יש הבדל גדול מבחינת הרגש ההיסטורי והדתי.

במשא ומתן עם מצרים ועם סוריה, אני מוכן ללכת לכל ויתור אפשרי, בתנאי שהוא מבטיח את הבטחון. מה שאין כן לגבי השטחים של ירדן, שזה חלק אינטגרלי של ארץ-ישראל. לגבי אותם חלקים יש רק נימוק אחד, שיכול בעיני להצדיק החזרתם, אם אין ברירה, ואם זה קשור בפיקוח נפש של המדינה, כמו שהיה בזמנו בעניין רצועת עזה. אני הגנתי אז בכנסת על החלטת הממשלה להחזיר את עזה, כי זה היה פיקוח נפש של המדינה. כל עוד יש סיכוי שאנחנו נוכל לעמוד, אני חושב שמשטחים אלה אסור לנו לזוז.

מה לעשות כאשר השטחים האלה יהיו אצלנו? לדעתי, עלינו לגלות כל רחבת הלב לענין של אוטונומיה תרבותית פנימית, כלפי אותם הלא יהודים. כאן רחבת הלב צריכה להיות במלואה, אבל אין זאת אומרת שמותר לנו להחזיר חלק מארץ-ישראל.

כל מאמץ בכיוון של שלום עם מצרים, עם כל האפשרויות של קרבנות, פרט לעזה. כל מאמץ לקראת שלום עם סוריה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

נדיבות הלב שלך ביחס למצרים היא פרט לעזה, פרט

לסואץ ופרט לשארם-א-שייך?

שר הדתות ז. ורהפטיג:

אני רוצה להבטיח את חופש השיט. אינני דורש את

הסואץ.

ראש הממשלה ל. אשכול:

על זה הויכוח. אני רוצה לדעת עד היכן מגיעה

נדיבות הלב שלך.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

אני מציע להחזיר את סיני, אבל לא לוותר על חופש השיט. במידה ודבר זה יובטח - אני מוכן ללכת עד כדי החזרת כל סיני.

בסוריה, במידה שאפשר להבטיח את הבטחון, אני מוכן להתפשר לגבי רמת הגולן, פרט לתיקוני גבול הקשורים בענייני המים, אם זה יתן לנו את השלום, כי זה לא חלק מארץ-ישראל.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אני מניח שלא אחשוד בכשרים אם אומר, שבענין סיני

אתה תדרוש פירוז אמיתי.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

אני חושב שהשטח של סיני הוא עצמו קצת פירוז.

השר מ. בגין:

זה הוכח לפני שבעה חודשים, כאשר נאצר ריכז שם

100 אלף חיילים.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

אני מדבר על מצב של שלום. במקרה של מלחמה, אין בכלל שאלה של נסיגה משם. מה שאין כן כלפי השטח של ארץ-ישראל. יתכן שזה יכול להביא לידי מתינות באוריינטציה או בריאוריינטציה, לגבי הלחץ שלנו, שהעיקר זה שלום עם ירדן. לדעתי, יש בזה גם צד מדיני חשוב, כי זו גישה פרו-אמריקנית מובהקת ואנטי-רוסית. בשביל רוסיה, מצרים וסוריה הרבה יותר חשובות וירדן להם בכלל לא חשובה.

שר החוץ א. אבן:

הלוואי ונתקבל אנחנו במוסקבה כפי שחסיין התקבל

שם.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

בין כה עיראק יושבת בירדן ואם ירדן תעשה שלום בלי מצרים ובלי סוריה, לדעתי זה יהיה ה-SOFT UNDER-BELLY מדיני ולא בטחוני של האיזור הזה. זו אילוזה, שאנחנו כאילו מסתדרים על ידי עזרת האמריקנים לירדן ואנחנו נשארים באותו מצב, אם לא במצב יותר גרוע, לגבי הלחץ הרוסי. אם נגיע לידי שלום עם מצרים, יתכן שהלחץ הרוסי ירפה מאתנו.

שר הבטחון מ. דיין:

אני מבקש רשות להרחיב קצת גם בזמן וגם בנושא, ולא להרחיב על מנת לטשטש את מה שאני רוצה לומר בענין, אלא מפני שאני רואה זאת כשאלת השאלות.

נדמה לי שיש כאן שתי בעיות או שני שיקולים לזמן הקרוב. שיקול אחד לטווח קרוב, והוא האפשרות של חידוש המלחמה; והשיקול השני לטווח ארוך, הפתרון שאנחנו רוצים לראות במסגרת השלום.

אם נעסוק באפשרות הראשונה של חידוש המלחמה ונדון רק במה שרצוי לנו, נשאר בתיאוריה של הרצוי לנו ובינתיים תבוא מציאות שתערער את כל המחשבות היפות לטווח הארוך. על כן אני חושב, שצריך לראות גם מה שצפוי לטווח הקצר.

אני רוצה קודם לגמור דבר זה ואחר כך אעבור לשאלה

עצמה.

אינני מאמין שהערבים משלימים עם קווי הגבול הקיימים של הפסקת האש. מצרים בשום פנים ואופן לא תסכים שאנחנו נשב קבע על הגדה המזרחית של הסואץ, וזו אי-ההשלמה העיקרית. גם סוריה מבחינתה לא תראה את הקו שאנחנו יושבים בו כבסיס להסדר בינינו ובינם. סוריה אינה רוצה לעשות שלום אף פעם על שום קו, אבל היא לא תראה את הקו הזה של רמת הגולן כקו הגבול, עם כל הנימוקים שלנו, עד כמה זה טוב לנו. גם ירדן לא תראה בקו הנוכחי כקו שהוא מקובל עליה מבחינתה.

נוסף לערבים, אינני מאמין שהרוסים יעברו לסדר היום ויקבלו את הכשלון המדיני, שלא הצליחו להביא לנסיגתנו מהתעלה ויתרגלו לזה. בשני המקרים, גם מבחינת הגישה המצרית וגם מבחינת הגישה של בריה"מ, זה לא יעבור ללא מאבק נוסף. אם נרצה לשבת בקווים אלה, יכול להיות שבמאבק נוסף נוכל לכפותם עליהם, אולם לא נשיב את הדבר בשום פנים כתוצאה מכך שהצד השני יתרגל למצב.

במידה ונעמוד לפני מאבק נוסף, אני רוצה להגיד מה הם סיכוייו ומה הם יחסי הכוחות עד לחודש מאי הקרוב. במידה ועד אז לא תהיה מלחמה, יחסי הכוחות יהיו כאלה: תהיינה למעשה שתי חזיתות - המצרית והצפונית-מזרחית. כאן יהיו פחות או יותר הכוחות הערביים כפי שיש להם. בכל אחת מהן קרוב ל-1,000 טנקים. למצרים יש 1,000 טנקים ולסוריה, ירדן ועיראק - כי עיראק יושבת היום בירדן - יהיה פחות או יותר אותו מספר. יהיו פחות או יותר 100 אלף חיילים לכל צד ו-250 מטוסים פחות או יותר.

אנחנו נעמוד במאי הקרוב בערך ב-80% ממספר המטוסים שהיו לנו במאי האחרון. הערבים יעמדו במאי 1968 בערך ב-120%-110% ממה שהיה להם במאי שעבר. להם תהיה עליה ולנו תהיה ירידה. אם צרפת בכל זאת תוריד את האמברגו ונקבל את מה שאנחנו צריכים לקבל, יהיו לנו במאי הקרוב בערך כ-90%

במטוסים. בטנקים נעמוד בערך ב-100% ויהיה לנו מספר זהה למספר הטנקים שהיו במאי האחרון. להם יהיה קצת יותר, בערך 110%-120%. אני מדבר על טנקים ומטוסים בחזית, ולא טנקים ומטוסים שיש לאלג'יריה, אעפ"י שאלג'יריה יכולה להעביר אותם למצרים. אני מדבר על הטנקים הנמצאים במוצבים לאורך החזיתות. לערבים יהיה גם שיפור איכותי, כי הציוד שהוחלף ע"י הרוסים למצרים הוא ציוד חדש, מטוסים יותר טובים וטנקים יותר טובים. הבחינה המספרית לכן אינה קובעת.

דבר שני, המלחמה הזאת, אם תהיה, תהיה ליד הבית אצלם וזה מקל עליהם בהרבה, ויש בזה יתרון לעומת מלחמה מרוחקת מהבית. כאן יש לזכור גם את עניין הרוסים בתעלה.

אני אומר מאי, לא מפני שאני חושב שבמאי תתחיל המלחמה, אבל אני מניח שלפני זה בוודאי לא, בגלל סיבות שונות. אחרי מאי, אולי אוביקטיבית למטרה מוגבלת, זה יכול להיות. אינני קובע את מאי כמועד, שבו עלולה להיות מלחמה. אני אומר שזה עלול להיות החל ממאי ואילך.

יש עוד שתי נקודות שהן קשורות, קודם כל, ולגבי זה יש לי דעה ברורה, שהמצרים לא יתחילו במלחמה בלי החלטה רוסית על כך. אני אומר לגבי התקופה הקרובה. זה לא יהיה כמו בעבר, שמספיק שיתנו איזו אינפורמציה כמו במאי שעבר. הרוסים לא ירשו שהערבים יתחילו במלחמה, אלא אם יש להם החלטה מוחלטת בעניין זה, שהערבים יפתחו במלחמה. זו נקודה ראשונה. המלחמה היא בידי הרוסים. אם הם לא ירצו, לא תהיה מלחמה; אם ירצו, תהיה מלחמה.

נקודה שנייה - העזרה שהרוסים עלולים להעניק להם, כי כבר עכשו הרוסים ירדו לדרגים הרבה יותר נמוכים של טיפול בצבא המצרי, עד לדרג של חטיבה ואולי למטה מזה. אני מניח שלא יכניסו חיילים רוסיים למלחמה, אבל הם יטפלו בתכניות האופרטיביות, וזה דבר חשוב ממדרגה ראשונה. בתכניות האופרטיביות לא יטפלו מונעם ריאה או עאמר "עליו השלום", אלא יעשו זאת גנרלים רוסיים. אם יגידו לתקוף, או להקים ראש גשר, או לצאת להתקפה אווירית, הם יגידו למצרים לעשות כך וכך.

אני משוכנע שאם הפעם תתחיל מלחמה, כל הארצות הערביות יילחמו יחד. צריך לזכור מה היה במאי שעבר. גם כאשר התחילה המלחמה, ואינני רוצה להגיד עכשו איך היא התחילה, כאשר היא התחילה ונלחמנו ברצינות עם מצרים, גם סוריה וגם ירדן עשו מעט מאד. עד שלא תקפנו את ירדן ואת סוריה, ירדן רק הפגיזה, אבל לא ניסתה לעבור בטנק אחד את הגבול.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

היא הפגיזה את כל ירושלים.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

והיא הפגיזה הרבה.

שר הבטחון מ. דיין:

אבל ירדן לא ניסתה לעבור את הגבול באיזה מקום.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

אם אתה לא לוקח בחשבון את ארמון הנציב.

שר הבטחון מ. דיין:

נו, באמת...

שר החוץ א. אבן:

(לשר ח.מ. שפירא) - אתה מוכיח שהשר דיין צודק.

שר הבטחון מ. דיין:

מלחמה משותפת פירושו, שכאשר פרצה המלחמה, הטנקים הירדניים פרצו דרך לעבור - והם לא עשו זאת. גם לא סוריה - היא עשתה איזה דבר מקומי. לא סוריה, לא ירדן ולא עיראק זרקו את כוחותיהם למלחמה אופנסיבית רצינית להתקפה משותפת. גם מצרים לא עשתה התקפה, אבל כאשר נלחמנו עם מצרים עמוק ועד שלא נכנסנו לירדן, ירדן לא ניסתה לפרוץ; ועד שלא נכנסנו לסוריה, סוריה לא ניסתה לתקוף. יש מי שרוצה לעשות לו חיים יותר קלים - ואני בעד חיים קלים יותר - אבל כך זה יהיה. אם הם יחליטו לחדש את המלחמה, גם מפני שזה יהיה תכנון אופרטיבי רוסי וגם מפני שאנחנו יושבים אצלם, בשטחים שלהם, כאשר רואים איפה הירדנים יושבים, איפה המצרים יושבים ועיראק שעומדת עם 200 טנקים ליד הירדן, אם תהיה התקפה - זו תהיה התקפה מתואמת של כל המדינות הערביות האלו והן תנסנה יחד לתקוף וליצור שתי חזיתות, דרומית וצפונה-מזרחית. אולי יעבירו טנקים למטרות מוגבלות ליד הסואץ, ליד שארם א-שייך, בגבול הירדני וברמה הסורית מצד שני.

זה שהרוסים נמצאים מעורבים בדברים אלה כבר היום, זו לא השערה, זו עובדה. הם היום נמצאים עמוק בתוך הצבא של מצרים, ואולי גם של סוריה. הם השוקלים איפה יש להעמיד תותחים, איפה יש להעמיד טילים נגד מטוסים ואיך מארגנים את היחידות של השריון. גם אם הרוסים עצמם לא יילחמו, הם יעשו את התכנון האופרטיבי ולא יתנו לערבים לעשות הפעם מלחמה טיפשית או עלובה. או שלא יתנו להם לעשות מלחמה בכלל ואם תהיה מלחמה, זו תהיה הפעם מלחמה שהיא צריכה להצליח, לפחות מבחינה אופרטיבית.

למרות התמונה הזאת, אני רוצה לומר, שגם אם לא יוסר האמברגו, לפי הערכתי, גם במטוסים (שזה החלק החלש ביותר שלנו, גם מבחינת יחסי הכוחות), יש לנו מטוסים כדי לנצח בעוד מלחמה אחת. כלומר, יש לנו צידה לדרך עד לתחנה הבאה. יש לנו 150 מטוסים. אם נניח הכל במסגרת הזאת, ופתאום יום אחד במאי הענין מתחיל ואנחנו לא קיבלנו יותר והם לא ביטלו את האמברגו, זה מה שיש לנו. השאלה אם נוכל לעמוד או לא? אני אומר שנוכל לעמוד בסיבוב הבא.

שר המשטרה א. ששון:

זה דבר גדול.

שר הבטחון מ. דיין:

אני ריאליסט. אני יודע ש-150 מטוסים זה מעט מאוד. אבל לדעתי, עם מספר מטוסים זה, גם אם בסוף הסיבוב יהיה ברור שלא נוכל לעמוד בסיבוב נוסף, אבל למלחמה הזאת, כפי שאני רואה אותה בדמיוני...

שר הבריאות י. ברזילי:

מול 500 מטוסים בערך שלהם?

שר הבטחון מ. דיין:

מול 500 מטוסים, למלחמה אחת ולסיבוב נוסף אחד, יש לנו האפשרות. יש לנו את מנת הברזל לעוד סיבוב אחד מבחינת המטוסים, ובשאר כוחות השריון מצבנו לא רע. המצב יהיה קריטי, כי המלחמה הזאת תהיה לאין ערוך

שונה מהמלחמה הקודמת, וללא כל השוואה. אעפ"כ, אני חושב שנוכל לעמוד בה. יש לנו מטוסים לעוד סיבוב אחד של כמה ימים.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

זה לפני שאנחנו מקבלים את ה"סקייהוק" מאמריקה?

שר הבטחון מ. דיין:

עד מאי נקבל עוד 8 או 9 "סקייהוק". אני לוקח בחשבון מה שיהיה לנו עד מאי.

שר החוץ א. אבן:

זה לא מוכרח להיות מאי. זה יכול להיות גם יוני.

שר הבטחון מ. דיין:

אני אומר מאי, כי לפי דעתי לפני זה, זה ודאי לא יהיה ויכול להיות שזה גם לא יהיה במאי ויכול להיות שזה לא יהיה בעוד שנתיים, שלש או בעוד עשר שנים. אבל לגבי ההנחה שלא תהיה מלחמה בכלל, אני אומר שהמצרים והרוסים לא יסכימו שאנחנו נשאר באותם המקומות שאנחנו יושבים, וזה לא יעבור בלי מאבק נוסף.

דבר שני - מה אנחנו יכולים לצפות, לדעתי, מהאמריקנים? אינני מאמין שהאמריקנים יכנסו לעימות, קונפּרונטציה, עם הרוסים, גם אם הרוסים יתערבו אותה התערבות שאמרת, שהם יהיו עמוק בפנים בצבא המצרי, וגם אם נבוא להסכם רצוי ביותר עם האמריקנים. אם האמריקנים יגידו: "בשביל מעמדנו במזרח התיכון תנו את כל הגדה לחוסיין", השאלה אם נעשה כל מה שהאמריקנים רוצים ואחר כך נשאל אותם אם יעזרו לנו במלחמה. לכן, כאשר תתחיל התקפה מצרית בהשתתפות הרוסים, אני חושב שהם יגידו: לא. באותה מידה אני חושב, שהרוסים לא יעשו קונפּרונטציה עם האמריקנים. האמריקנים עשו זאת פעם אחת, בקובה, וקובה היא בכל זאת ליד הבית. יכול להיות שהיו עושים זאת, אם הרוסים היו מפציצים את תל אביב, אבל אני אינני דן על מקרה כזה, אלא אם הרוסים יפעילו לחץ ואנחנו נעשה מה שמועצת הבטחון החליטה. זה שהאמריקנים יגידו לרוסים לא להכנס, כי אחרת גם הם יכנסו, אינני מאמין בזה.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

לזה כולם מסכימים.

שר החוץ א. אבן:

אני מציע שכל אחד ידבר בשביל עצמו. לדעתי, היה עימות אמריקני-סובייטי ביוני האחרון.

השר מ. בגין:

אולי היה נסיון לעימות.

שר הבטחון מ. דיין:

מה שלא יהיה ההסכם שלנו עם האמריקנים ביחס לירדן, דעתי היא, שזה לא יקל על מצבנו בחזית המצרית, שהיא החזית הרוסית העיקרית, או כמעט החזית הרוסית היחידה. אני אינני רואה זיקה בין שני הדברים האלה. אינני חושב, שאם לא נבוא עם האמריקנים להסכם בענין ירדן, הם יעשו דבר אחר ואם כן נגיע להסכם, מובטחת לנו עזרתם בעימות בינם ובין הרוסים בחזית

המצרית. כך אני רואה את הדבר.

ביחס לגבולות - אני בעד זה שאנחנו נדבר ברצינות ונאמין שנעשה מה שקוראים גבולות בטוחים. בענין זה אני רוצה לדבר על שלש הצעות. ואני אתחיל מהירדן. בגבול הירדני, ההצעה צריכה להיות, שאף חייל ירדני או עיראקי לא יעבור מערבה לירדן וצה"ל ישב קבע במשלטים בקווי הרכס בירושלים, שכם, ג'נין וגבעת העליה, עם דרכים לשפלה. בזמן שלום, יכול הצבא לשבת רק במחנות ולא להתערב, אבל בזמן מלחמה צריך שיהיה לו חופש תנועה בכל השטח. אינני מאמין באיזה שהוא גבול בטוח בצד הגדה, שהוא פחות מזה. כל אותם החברים שאומרים: להגיע לגבולות בטוחים ואומרים לא זה, וכששואלים אותם מה כן, אם הם מתכוונים ל-5 או 10 קילומטר ליד קלקיליה - זה רק יתן אוכלוסיה ערבית רבה, כי בסביבות קלקיליה וטול כרם האוכלוסיה הערבית הצפופה ביותר ומבחינה בטחונית זה לא יתן שום דבר; לא יתן איזה שהוא יתרון למצב שבו אנחנו עומדים עכשו. אין בזה שום פתרון וגם לא שום שיפור.

אני מאד בעד זה, כפי שהוצע כאן, אדרכא, ייקראו אנשי הצבא, הרמטכ"ל וסגן הרמטכ"ל ואם החברים שואלים מה פירוש בטחון בגבולות, או גבולות בטוחים, נשמע מה שהם יציעו לפי דעתם. בראיה שלי אינני סבור שאני צריך לשמוע את דעתו של הרמטכ"ל או סגן הרמטכ"ל. דעתי היא, כפי שאמרתי, שגבולה המזרחי של מדינת ישראל, אם מדברים על גבול לא הבטוח ביותר, אלא עם מינימום של בטחון - זה קו הרכס ושליטה על קו הרכס הזה, עם מניעת מעבר של כוחות עיראקיים או ירדניים מערבה מזה. לא שום דבר פחות מזה.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

זה הגבול הבטחוני. מה הגבול המדיני?

שר הבטחון מ. דיין:

אני עוד אגיע לזה. אני מדבר על גבולות בטוחים מבחינה בטחונית ואני אומר: זה גבול בטוח - אף חייל שלהם לא יעבור מערבה ואנחנו כן; בזמן שלום הצבא שלנו יכול לשבת במחנות, אבל צריך להחזיק אותו במצב כזה, שיהיה מסוגל לנוע במקרה של מלחמה.

ביחס למצרים - אינני מאמין בפירוז, אינני יודע מה זה פירוז ומי משגיח על הפירוז. ודאי שכאשר אין מלחמה, השטח מפורז. כל זמן שיש שלום, מדינה אינה מחזיקה חיילים בשטח זה. כאשר לא היתה מלחמה, גם מצרים לא החזיקה 100 אלף חיילים בסיני. השאלה היא מי משגיח על הפירוז, כי אחרת אנחנו חוזרים למה שהיה לפני שתי המלחמות הקודמות.

אני רואה את הגבול בינינו ובין מצרים בצורה כזאת, שיש לחלק את סיני בערך לחצי. איני קובע בדיוק חצי חצי, מתוך ראייה שהמצרים לא יסכימו. אבל אם הם לא יסכימו גם לראיה כזאת, האומרת שהגבול בינינו ובין מצרים, גם מבחינתנו, אינו צריך להיות כזה שבו אנחנו נשלט על המבואים הדרומיים של מצרים, על הנפט וכו', זה דבר בלתי אפשרי, וזה מראש קביעת פצצת זמן אשר תופעל נגדנו. אבל את המבואות שלנו, את שארם-א-שייך, את הכניסה לאילת, בדיוק באותו הגיון, אנחנו מוכרחים להחזיק בעצמנו, על אחת כמה וכמה כאשר האנגלים פינו את עדן ושאלת המעבר בכאב-אל-מנדב הפכה לשאלה רצינית מאד. אם נמצא בשארם-א-שייך ויהיה לנו שם שדה תעופה, והיום יש שם שדה תעופה מצרי, צריך רק לתקן אותו, זה גם בטווח פעילות כזה שאנחנו נוכל להגיע לכאב-אל-מנדב ואל האיים פרים ולהגן על מעבר האניות שלנו וגם לכל מקום נוסף שיהיה צורך. לכן יש לקבוע את המצב הזה מראש, שגם המעבר הראשון של מיצרי טיראן ושל שארם-א-שייך יהיה מוחזק על ידינו, כדי שנוכל להגן גם על מעבר אניותינו בכאב-אל-מנדב, כי בשעה שאנחנו לא נמצא שם וזה יהיה בידי המצרים, הם לא יעמדו בזה. מדינת ישראל ברצועה צרה כמו ליד נתניה, של 19-20 ק"מ, למרות ה"טמפטיישן", הם לא ירדו פה כדי לנסות להתחנך את ישראל, כך גם שם, זה ענין של רצועה צרה, יש ענין של הסכם הנפט וכו'. שתי המלחמות שהיו לנו התחילו מזה שסגרו את המיצרים ביוזמתם, והם אמרו שזה כדי למנוע

מעבר אניות ישראליות.

על כן אני אומר, איננו צריכים לצאת משארם-א-שייך בשום פנים ואופן, אם איננו רוצים בימינו ליצור מחדש מצב שיביא לחנק שלנו. אני מחשיב את החלק הזה פי כמה יותר מרמת הגולן. אינני בעד זה שניסוג מרמת הגולן, אבל אינני מייחס לרמת הגולן אותה חשיבות כמו שאני מייחס למעבר שלנו לארצות אפריקה ולמזרח הרחוק. רמת הגולן - זה קו רכס כדי להגן על העמק תחתיו, אבל שארם-א-שייך, זה קו אחד המגן על כל מדינת ישראל, וזה דבר קובע, כי שארם-א-שייך זו הדרך העיקרית שלנו אל הנפט והמוצא לים. איזו חשואה יכולה להיות בין זה ובין רמת הגולן, שאיננה שומרת על מוצא לים, אלא זה קו רכס של הרים ששומר על חלק גדול של הארץ.

לפי דעתי, יש קשר בין השאלה הזאת של ההסדר עם מצרים, ההסדר ברמת הגולן והקו של ירדן והקשר הזה לדעתי הוא: אם אנחנו ניסוג בגדה - לא נוכל בשום פנים ואופן להחזיק במקומות האחרים. הרוסים והמצרים יאמרו דברים פשוטים לאמריקנים וגם לנו: "ממקום שהוא באמת בנפשכם אתם חוזרים, מקלקיליה ומטול-כרם, וזה מפני שזה רצוי לאמריקנים ולא מפני שאלה הגבולות הבטוחים של מדינת ישראל, אלא מפני שזה האמריקנים דורשים, וזה קשור בחוסיין וזה כדאי לכם. אתם רוצים להעמיד את האמריקנים ואת ברית המועצות במצב כזה, שהנה שם הוא גיבור כזה ולהם לא נותנים, או ששם דוקא נשמעים להחלטת מועצת הבטחון?"

הסיכוי שיש לנו לעמוד בכל מקום, גם ברמת הגולן, גם בשארם-א-שייך, זה אם באמת נדבר על גבולות בטוחים ונאמר שזה העניין. זאת קיבלנו ופה אנחנו מתעקשים ויהי מה, בין שזה מצרים, בין שזה אמריקה, רוסיה, ירדן או סוריה. אבל אם אנחנו במקום העיקרי נרשה לעצמנו נסיגה, לא רק שזה לא יקל על העמידה שלנו במקומות האחרים, אלא להיפך, יגידו - את זאת עשינו מפני שזאת האמריקנים דרשו, ואז נעמיד את עצמנו במצב בלתי אפשרי להתעקש במקומות שהם חשובים לנו, כמו רמת הגולן או שארם-א-שייך. זה לא כך, שאם אנחנו עושים שלום עם חוסיין, אנחנו מקלים על מצבנו עם נאצר. אם נעשה שלום עם חוסיין בקלקיליה ובטול-כרם, אנחנו יוצרים מצב בלתי אפשרי למצרים ולרוסים לוותר לנו שם.

אם שואלים אותי כאן על הגבולות המדיניים, אני אומר: אם יבוא מישור, בין שזה ערביי הגדה, בין שזה חוסיין ויהיה מוכן לקבל את הקו הזה של גבול בטחוני, כלומר, הוא יאמר: "אני מסכים בתנאים אלה לעשות שלום עם ישראל", אני מוכן שקו הגבול המדיני במסגרת של הסכם שלום יהיה הקו המדיני לפי הקו הירוק הקודם. ואני אומר זאת מהר, כדי לומר יחד עם זאת, שאינני מאמין שיש צל של סיכוי לכך, ולא זו ההצעה שאני מציע, אבל זאת ענייני לשאלתו של השר קול מה הקו המדיני. זה שייך לחלק התיאורטי, זה לא מה שאני מציע. זו שאלה אחרת. אני מסכים שאם ערביי פלשתינה, הנציגות שלהם, שהם אזרחי ירדן, יסכימו שצה"ל ישב שם, הסכם השלום צריך לכלול שני דברים: ישוב הפליטים, הוצאתם מעזה וישובם בעבר הירדן המזרחית, ואז בעזה לא יהיו 400 אלף ערבים, אדוני שר הדתות, אלא יהיו 70 אלף או 100 אלף, כי שם יש 300 אלף פליטים, שאי אפשר למנות אותם כתושבי עזה, אין להם מה לעשות שם - זאת אם מדברים על תכניות לטווח ארוך. הם לא תושבי עזה, הם לא נולדו שם והם יושבים שם כל הזמן במחנות. כלומר, בעזה צריכים להשאיר לכל היותר 100 אלף ערבים ו-300 אלף צריך להוציא משם בכל הסדר שיהיה. אם ירדן תסכים להסדר שלום, שלפיו לוקחים את פליטי עזה ומיישבים אותם במזרח ירדן ובגדה המערבית, במסגרת הסכם שלום, יש לנו חופש לנוע בכל מקום, מותר לנו להגיע לכל המקומות ההיסטוריים ואנחנו נוהגים במערת המכפלה כפי שנוהגים היום, כלומר, אנחנו נמצאים בכל מקום, אלא שהגבול המדיני הוא הקו הירוק הקודם. אם גבולה הבטחוני של ישראל מובטח במסגרת הסדר שלום, אני מוכן להסדר זה. אבל אני אומר זאת בתשובה לשאלה, זה לא עומד כך. זו תשובה היפותטית שאני נסחף אליה כאשר מושכים אותי בלשון וכדי לא להשתמש בתשובה. אני מציע שנראה מה כן ריאלי ומה אני מציע שנעשה בתנאים הריאליים.

אני מציע שבשלב זה, לא הייתי בעד זה בעבר, וגם עכשו אינני בעד זה שלא נחליט או שלא נדון. אני בעד זה שנדון ונחליט ונחליט היום גם על הקו המזרחי וגם על רמת הגולן, כי ההחלטה הקודמת של הממשלה מדברת על

פירוז ואני שותף לאלה שמערערים עליה ואני מציע לשנות את ההחלטה. אבל אני מציע שנחליט גם אודות ירדן, גם אודות הגולן וגם אודות מצרים.

זה משתלב עם מה שאני רוצה להגיד לגבי ירדן. מה אני רואה עכשו כריאלי, מה המצב הריאלי ומה אני מציע לעשות עכשו בתנאים ריאליים.

אינני רואה כריאלית אפשרות של הסכם שלום עם אף אחת ממדינות ערב. אינני מאמין שיעשו ממש חוזה שלום. על כל פנים, לא בתנאים שאנחנו מוכנים להם ויתכן שגם לא בתנאים שאני מוכן להם. האפשרות הזאת אינה ריאלית.

ביחס למצרים, כפי שאני אומר, אני מציע שנהיה מוכנים לסגת לקו הזה - (תיאור על המפה) - גם אם לא יהיה הסכם שלום, בתנאי ששם הדברים מובטחים: חופש השיט בתעלת סואץ והמעבר במיצרים. אז אנחנו אומרים להם: "עד כאן הגבול שלנו" - (תיאור על המפה) - "אם אינכם מסכימים - אינכם מסכימים". אבל אני מוכן, שאנחנו בהסדר עם מצרים, שיהיה פחות משלום אבל יותר מהפסקת אש, נגיע לקו הסופי שלנו בשארם-א-שייך, וההסדר הזה כולל את חופש השיט בסואץ, אם נדע שבסדר הזה נגיע להסדר עם המצרים.

ביחס לרמת הגולן, אין שום סיכוי לדבר עם הסורים. הם לא רוצים לדבר עם יארינג ולא ירצו לדבר אתנו. יתכן ששם יישאר קו הפסקת האש, ניישב אותו וזהו זה, לא יהיה הסכם. שם יכול להיות שנשאר בלי שום הסכם.

ביחס לירדן, אני מאד בעד זה, שנגיע קודם כל להסכם עם האמריקנים, אם אפשר. אם הם מוכנים להסכם על יסוד הדברים האלה שאנחנו מוכנים, ואני רוצה לסכם את הדברים שאמרתי לגבי הקו הזה, אם האמריקנים מוכנים להסכם האומר, שאנחנו מחזיקים את הכוחות שלנו בגדה המערבית, בכל המקומות האלה, וכוחות אחרים אינם נכנסים. אם הם מוכנים לכך, נוכל להגיע להבנה; אם אינם מוכנים לכך - לא נוכל להגיע אתם להבנה.

בשטחים אחרים אני בעד ללכת לקראת האמריקנים. אם תעמוד שאלת נשק אמריקני לירדן ואם אני אדע, שזה מפתח למתן נשק לנו, אני בעד זה. אני חושב שזה מענייננו, שירדן לא תיהפך לבסיס סובייטי וזה מענייננו שירדן תהיה קשורה למערב, והיא אינה יכולה להיות קשורה למערב, אם לא יתנו לה נשק. אם המערב לא יתן לה נשק, היא תלך לברית המועצות.

אם שאלה כזו תעמוד, במידה והדבר תלוי בנו, אני מדבר עכשו על הדברים שהם בינינו ובין האמריקנים.

ביחס לערביי הגדה - אני עצמי אינני מציע מדינה פלשתינאית ואני נגד מדינה פלשתינאית, אבל אני מצטער מאד כאשר מישו אומר זאת בקול רם, כי זו אמירה הנוטלת מאתנו אפשרות תימרון ומרפה את ידינו. כוחנו במשא ומתן להגיד שיש אפשרות כזאת של מדינה פלשתינאית. יתכן שאפשר לעשות הסכם, אבל אם אנחנו מראש אומרים שאיננו רוצים בכך, אנחנו מיד מונעים מאתנו אפשרות תימרון. לו היתה אפשרות של מדינה פלשתינאית, לא הייתי תומך בה, כי מדינה פלשתינאית בשטח הזה, יש בזה כל החסרונות, בלי אף מעלה. יותר נראית לי אפשרות של השתייכותה של האוכלוסיה הזאת לירדן. היות וכרגע שאלת השלום אינה עומדת, לא של מדינה פלשתינאית, לא של שלום עם חוסיין, מה שאני מציע למעשה ורואה בזה דבר עיקרי, שאנחנו ננהיג למעשה סטטוס-קוו. השגנו את ההסדר שבו אנחנו רוצים, בניגוד למצב שנוצר אחרי המלחמה ב-1948, של הסכמי שביתת נשק, כשהיה קפאון משני צדי הקו. אנחנו עכשו משני צדי קו הפסקת האש ובירדן, ורק בירדן, יוצרים מצב אחר, מתוך ידיעת המצב, שלדעתי אפשר וטוב לנו לחיות בו שנים רבות, ויתכן שמכל הפתרונות זה מה שיהיה פה. וקודם כל, זה המצב שיהיה פה, כי לא ירדן תתחיל במלחמה, כי בלי הסכמת הרוסים לא יעשו זאת ובשביל להתחיל במלחמה בחלק הזה, הם צריכים לעשות זאת על גבי הערכים הפלשתינאים, והערבים הפלשתינאים אינם רוצים במלחמה. ערביי פלשתינה בירדן רוצים להשתחרר וירדן ערה למה שהם חושבים. הם אומרים: "פעמיים היינו לגלי פליטים. בפעם הראשונה ב-1948 ופעם שניה ב-1967. איננו רוצים מלחמה

שלישית כאן. עכשו אם תבואו, תהרסו את שכם ואת ג'נין"; משום שלעת עתה לא ברית המועצות בוחשת בירדן והתנגדות ערביי פלשתינה לפתרון במלחמה יש לה משקל רב בירדן, אינני מאמין שירדן תיזום מלחמה. אם תהיה מלחמה כוללת, היא תיכנס אליה.

כך שבעית המלחמה היא בחזית המצרית ולא בחזית הירדנית. בחזית הירדנית אני מאמין, שאם הדברים יתגלגלו כך, נוכל לאורך ימים להמשיך שם בסטטוס-קוו המורכב מכמה חלקים. ניקח את המצב שבו אנחנו נמצאים שם עכשו. מבחינה בטחונית, אנחנו נמצאים בכל הגדה; מבחינת אזרחות, הם אזרחים ירדניים וניתן להם תעודות זיהוי של תושבי הגדה, ולתושבי עזה - תעודות זיהוי של תושבי עזה. אבל הם אזרחים מצריים. אני מתנגד לקלוט מיליון ערבים כאזרחי מדינת ישראל, נוסף לערבים שיש לנו ונוסף לערביי ירושלים. לפי המפקד האחרון, יש קרוב למיליון ערבים, 995 אלף ואינני בעד זה שנהפוך אותם לאזרחי מדינת ישראל.

שר העבודה י. אלון:

כולל הפליטים.

שר הבטחון מ. דיין:

השאלה כרגע היא מבחינה אקטואלית. לו היה צריך היום להפוך אותם לאזרחי ישראל, אני נגד זה.

שר הבטחון מ. דיין:

אגיע לזה. השאלה היא אם לא תהיה מלחמה. אם נתמיד במצב הקיים, השאלה היא איך נחיה. לגבי שאלות הבטחון אמרתי, לגבי האזרחות שלהם גם כן אמרתי. יש ממשל צבאי, בגדה הם אזרחי ירדן תושבי הגדה, ובעזה הם אזרחי מצרים תושבי עזה והם יקבלו תעודות זהות מתאימות. לא שהם יהיו אזרחי מדינת ישראל, אלא תושבי הגדה, או תושבי ג'נין, או תושבי שכם והתעודות שלנו תהיינה תעודות של הממשל הצבאי. זה צורך אובייקטיבי טכני, כי צריכות להיות להם תעודות זהות.

השוני בין מה שאני מציע ובין מה שמוצע כאן, שהערבים לא יקבלו זאת ואם נעשה זאת, זה יתפוצץ, כי זה ניתוק מהעולם הערבי. ההסתייגות המשותפת שיש להם ולערביי ישראל בזמנו, הוא לא המצב הכלכלי, אלא זה שהפכנו אותם ל"גטו" בתוך מדינת ישראל, בשעה שהם חלק מהעולם הערבי ואינם יכולים להיות קשורים עם שכם או עם עמאן.

הסטטוס שאני מציע מורכב משלשה חלקים: היחסים בין הגדה, וזה כולל את עזה, בין חלק מערביי ישראל ובין הירדן, הם חופשיים וככל האפשר לא ננתק אותם מהעולם הערבי, אם במסחר, אם בביקורים משפחתיים וכו'. כאילו הגבול המדיני היה הירדן, אבל הארץ השניה היא ערבית, שיש לנו אתה יחסי שלום. כמו שאנשי בלגיה או הולנד יכולים לנסוע באופן חופשי לצרפת ולכל מקום אחר, כך גם ערבים אלה יוכלו לנסוע משכם לעמאן וכו', כאילו נמצאו בארץ שניה שיש לנו יחסי שלום אתה. לא ננתק אותם מהעולם הערבי, כי אני רואה בזה דבר עיקרי כדי שאפשר יהיה לאורך זמן להיות במצב זה. היחסים בינם, בין הגדה ובין מדינת ישראל, יהיו כיחס לסקטור בתוך אותה מדינה. שלא יעברו לעבוד אצלנו, אבל יימשך מה שיש היום, חופש רב במסחר ויחסי כלכלה משולבים, ולא לתת להם דרג של הנהלה זמנית, אלא להשאיר זאת במצב הנוכחי פחות או יותר, נשאיר להם לנהל את ענייניהם בעצמם, אם זה ענייני דת, תרבות, עתון וכו', לתת להם להוציא עתון, יחיו את חייהם.

אני מדבר על תקופה ארוכה ומה צריך לעשות כדי שהדבר הזה לא יתפוצץ. התהליך העיקרי בתקופה הזאת זה יציאת ערבים מעזה אל מזרח לירדן. אנחנו רק עכשו - וזאת אני רוצה להביא מחר לישיבה - נאפשר לערביי עזה לעבוד ולעבוד מחוץ לישראל. ערביי הגדה יכלו לעבוד ולעבוד בכווית, בעקבה ובמקומות אחרים והיתה הגירה רבה מהגדה החוצה. ערביי עזה לא יכלו לעבוד במקומות אחרים ואני מציע לתת גם לערביי עזה וגם לערביי הגדה אפשרות לעבוד במקומות

אחרים, עם הבטחה שיוכלו לחזור.

זו פעם ראשונה שנותנים רשיון לערביי עזה למצוא מקומות עבודה במקומות אחרים. נראה מה זה יתן. אני מקוה שזה יתן הרבה. ראשית, יש ענין שהם יעשו זאת וינסו למצוא מקומות עבודה; שנית, אין להם לאן לחזור. אלה שיושבים במחנות הפליטים אין להם למה לחזור.

ועוד נקודה אחת מבחינת המצב שנוצר. יכול להיות שבסופו של דבר, צדקה עשה אתנו הקדוש ברוך הוא בכך, שלאור המצב שנוצר בארץ ובמזרח התיכון, נתן לנו לתקופה ארוכה את המדיום הזה של ערביי הגדה בארץ ובעולם הערבי, אם המדיום הזה ישמש באופן פוזיטיבי. לפי החוק האחרון שיצא בירדן, מותר להביא לירדן את הסחורות מהגדה, אבל לא את הסחורות מישראל. אבל הם יודעים, שהיצור הראשון וחומרי הגלם הם בדינו. בית החרושת הראשי בשכם, שהוא כ-50% בבעלות ממשלת ירדן, מקבל עכשו את חומרי הגלם שלו בישראל. זאת אומרת, שאנחנו יכולים ליצור מצב, אם זה יתנהל כך, שהיחסים בינינו ובין ערביי הגדה תלויים בכך שהם את חומרי הגלם ואת התוצרת הבלתי מוגמרת קונים אצלנו, כדי לעבד אותם אצלם ואחר כך הם מוכרים את לירדן, לכווית ולמקומות אחרים. זה לא יהיה בגניבה, אלא דבר גלוי, יש ארץ ביניים, שמותר לקנות, לייצר ולמכור להם, ולנו יש שליטה עליה. כך זה התגלגל, אולי זה לא יחזיק מעמד.

בסיכום אני אומר, יכול להיות שנעמוד בעולם בפני מצב, שנצטרך להחליט כך או כך, גם לגבי המפה המדינית וגם לגבי המפה הבטחונית, שהיא אחת, כי אי אפשר להפריד ביניהן. יכול להיות שנעמוד בפני ברירה כזאת.

אם תעמוד בפנינו שאלה של שלום עם חוסיין, עם נאצר וסוריה ושלום זה מותנה בשיבה מכל המקומות, אז אנחנו נצטרך להכריע ולקבל החלטות שלא כל כך מורכבות. אבל היום אנחנו לא עומדים במצב כזה. מה שצריך לעשות זה למצוא פתרון ריאלי למצב הריאלי ולבעיות הריאליות.

הפתרונות - ואני רוצה לומר הבטוחים עד כמה שאפשר לתקופה הקרובה בירדן הם: מבחינה בטחונית, כפי שאמרתי, מבחינת השתייכות האזרחית, לא לכלול אותם בישראל; להשאיר מגע חופשי בינם ובין המדינות הערביות; לעודד מגע זה בכיוון יציאה ולהיות מוכנים לכך, שהמשבר בינינו ובין הכוחות הערביים עלול להגיע להתמודדות, מתוך יחסי הכוחות העומדים ופה יש שלב, שבו יכול להיות מאבק, אבל המפתח למאבק הזה, זו ברית המועצות והזרוע שבה היא פועלת, וזו מצרים, וזה לא קשור בענין ירדן. להיפך, לפי דעתי, כל ויתור בענין ירדן רק יכביד עלינו שם.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

אבל אנחנו התחלנו את הדיון בשאלה - נניח שחוסיין פונה אלינו, או שג'ונסון שואל את ראש הממשלה: "באיזה תנאים אתם מוכנים לעשות שלום עם ירדן?" - לא ברור לי מה אנחנו יכולים להגיד. ביחס למצב הבטחוני הבינוני.

שר הבטחון מ. דיין:

אגיד לך מה אני הייתי אומר לחוסיין: אנחנו את הצבא לא מוציאים. אתה מוכן על יסוד זה לעשות אתנו שלום? יסוד זה פירוש, שערביי הגדה הם אזרחים שלך, אבל הצבא שלך לא ייכנס לשטח הזה והצבא שלנו כן ייכנס. (ב) במסגרת השלום יש שאלה של פתרון בעית הפליטים, שאתה לוקח את פליטי עזה ומיישב אותם אצלך. (ג) הסכמים שנותנים חופש, בכל מקום בגדה, לבוא ולבקר ותמורה אחרת לך, תמורה של שימוש בנמל זה או אחר. אם אתה רואה זאת כבסיס למשא ומתן לשלום - אנחנו מוכנים. אני מוכן לזה.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

ומה ביחס לתיקוני הגבול?

שר הבטחון מ. דיין:

בשבילי, כאשר הצבא שלנו יושב בגדה, זה מבטיח את

הבטחון.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

ומה ביחס לירושלים?

שר הבטחון מ. דיין:

ירושלים היא אצלנו. מה זה סיפוח? בשבילי קובע הדבר הזה, שהצבא יושב עד הירדן. לגבי ירושלים אני מוכן להסתכן ולומר, שאם יש שאלה שהדגל הירדני יונף על מסגד עומר, כדי שזה יפגין את העובדה שאיננו מתכוונים להפקיע את מסגד עומר, כי זה נחשב כמקום קדוש למוסלמים, אזי נסרב. אולם אם הוא יגיד, שעל יסוד זה הוא מוכן להסכם שלום - אני מוכן לדון.

שר החוץ א. אבן:

אבל אתה כולל בזה את קיומנו הצבאי על הגדה?

שר הבטחון מ. דיין:

אף חייל לא יהיה לו ענין להתערב בחיי האזרחים. אין לי ענין שהצבא ישב דוקא בתוך שכם. הוא יכול לשבת על גבעה מחוץ לשכם. אני מצטער שאין לנו פה מפה ירדנית, כי אז הייתי יכול להצביע על המקומות. אם מדברים על מדינה פלשתינאית, זה כל השטח. אבל אם מדברים על יחסים עם ירדן, יש לה צבא, יש לה סוכרניות, יש לה נציג באו"ם, יש לה חלקה של 50 קילומטר שבה היא אינה יכולה להכניס צבא ופה העמדה הקדמית של מדינת ישראל באחד מרכסי ההרים הראשונים, שטומרת על מדינת ישראל במצב שאנחנו נמצאים היום.

אם הוא יאמר על זה: כן - אני מוכן להכנס על זה אתו למשא ומתן לשלום, על יסוד דברים אלה. אינני מאמין שהוא יעשה זאת. אם יאמר: כן, אני אתפלא מאד ואומר שההשערה שלי הופרכה, אבל אכנס למשא ומתן.

שר החוץ א. אבן:

ואם יאמר, על יסוד זה לא אכנס למשא ומתן, אני לא מוכן שאתם תשארו, אינני מוכן לתנאים אלה?

שר הבטחון מ. דיין:

אז לא זזים. כאן אני מסכים למה שאמר השר בגין בישיבה הקודמת, שהסכם שלום זו לא פיסת נייר. הסכם שלום זה גם לא עמדות צבא וגם לא עמדות טנקים. גבולות בטוחים למדינת ישראל, זה החלק הרגיש ביותר שלה והיא יושבת עכשו בעמק הירדן, זה היינו הך, כי מבחינה צבאית זה החלק המגרה ביותר והחשוב ביותר. המינימום בשבילנו זה הקו הזה. אני רוצה לראות את המומחה הצבאי שיגיד, שהגבעה מעל קלקיליה פותרת את הבעיה. אם חוסיין איננו מוכן, אז נוצר מצב מסויים. היו שלש מלחמות ואנחנו נשארים במצב הזה.

השר מ. בגין:

ברצוני לשאול שאלה. מבחינה אסטרטגית אמרת, שעמידה של הצבא שלנו על הרכס זה תנאי לא יעבור, אבל הם לא נכנסים מערבה לירדן. פירוש הדבר, שחיילינו עומדים גם על נהר הירדן?

שר הבטחון מ. דיין:

במצב הנוכחי, כשאין שלום - בודאי. היום יש ממשל צבאי. אני בעד זה שהממשל הצבאי לא יכנס לחיים האזרחיים שלהם. הוא לא צריך להגיע עד לטובאס, אבל את המעברים של הירדן למקש ולסגור, כאשר מהצד השני עומדים 400 טנקים. אם יהיה שלום, דבר שאינני מאמין, אבל אם אפילו מבחינה היפותטית אני אומר, אנחנו יושבים על קו הרכס וירדן עם המשטרה שלה פועלת בפנים, בשביל לכוון את התנועה ולתפוס גנבים, אבל אנחנו דואגים שחיילים שלהם לא יעברו מערבה לירדן ואם הם יעברו, בשביל זה אנחנו נמצאים על הרכס עם טנקים ועם מטוסים, במקרה שהם יפרו את ההסכם. אבל כפי שאמרתי, זה לא ריאלי.

השר מ. בגין:

זה מעין פירוז.

שר הבטחון מ. דיין:

כיוון שאינני חושב שזה ריאלי, אינני רוצה להגרר לזה. מה שריאלי וקונקרטי, זה קביעת שני דברים: מה הם הגבולות הבטחוניים שלנו בכל החזיתות; מה שעשינו ברמת הגולן - לקבוע מינימום; ובענין ירדן - דעתי היא שבירדן יכולים לקבוע אורח חיים, שאפשר לחיות בו שנים רבות, שיהיה טוב גם בשבילם. אני מאמין שזה יעלה בידינו.

יתכן שמכל המקומות בחזית, זה המקום שיהיה בו קפאון. במצרים לא יהיה קפאון, כי המצרים לא יעברו לסדר היום. יכול להיות קפאון בסוריה, כי הסורים למעשה הגיעו למצב, שאינם רוצים לדבר עם אף אחד ויש ניתוק יחסים. הבעיה היא מצרים ורוסיה, ושם לא יהיה קפאון. זה לא קשור לחזיתות האחרות. במידה שזה קשור - המצב הוא הפוך.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אני רוצה להבין. ביחס לסיני אמרנו בזמנו - פירוז ואני שאלתי כמה פעמים: מה זה פירוז, איך עושים זאת ומי שומר על זה?

שר הבטחון מ. דיין:

אני נגד פירוז.

ראש הממשלה ל. אשכול:

עכשו אתה אומר לחלק חצי השטח או חלק מהשטח למצרים. איזה בטחון זה נותן לנו? האם אתה סומך עליהם, שכאשר אנחנו ניסוג מהתעלה - לא שיש לי תשובה אחרת או פתרון אחר - אבל נניח שנסוגנו מהתעלה עשרות קילומטרים על יסוד זה שיש הסכם שלום...

שר הבטחון מ. דיין:

אין הסכם שלום, אבל יש הסדר שכולל את חופש השיט

שלנו בתעלה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

מי יבטיח לנו, שבעוד שבוע-שבועיים נאצר לא יעשה

עוד הפעם מה שהוא עשה?

שר הבטחון מ. דיין:

בכלל יש דברים, שאין לי ערובה להם, מה יהיה אם נאצר יעשה עוד הפעם אותו הדבר. אינני מאמין שיהיה הסכם שלום, אבל אני אומר שצריך להיות הסדר שלום, המבטיח את חופש השיט, ואם הוא אחר כך יעכב אניות ישראליות, זה יכול לקרות. המקום שאני מציע שנשאר בו בכל תנאי, זה שארם-א-שייך, כי לו יש שתי המעלות, הוא גם שומר על הבסיס שלנו וגם אינו רחוק מאפשרות למנוע סגירת הבסיס שלהם. אם נאצר ירצה לסגור את המיצרים, או בבאב אל-מנדב ירצו למנוע מעבר אניות שלנו, משארם-א-שייך יש לנו אפשרות להפריע לשיט שלהם, ואז יש אפשרות לומר: אם אתה סוגר לנו - אנחנו סוגרים לך. זה הרבה יותר ריאלי. אמנם המעבר שלו שם איננו כל כך צר כמו המעבר אצלנו, בחלק הזה של חצי האי סיני, מפרץ אילת איננו דומה למפרץ סואץ. הוא לא במצב כזה שאנחנו יכולים לומר מראש למצרים, שאם הם סוגרים לנו, אנחנו נסגור להם, אבל האפשרות שנסגרו את התעלה, מותר לנו לחשוב שזו תהיה לנו סיבה כדי לסגור להם את השיט, כי אנחנו בטוח קרוב לזה, אבל אינני יודע אם מדינת ישראל תאמר שזה אקט מלחמתי והיא נכנסת למלחמה על ענין זה. אם תאמר: כן, המקום שאנחנו נמצאים בו בשארם-א-שייך הוא כזה, שאנחנו יכולים להתנכל לשיט שלהם.

ראש הממשלה ל. אשכול:

במקרה כזה אתה אומר, שהיא לא תגיד שזה אקט

מלחמתי, אלא תוותר על הסואץ?

שר הבטחון מ. דיין:

אינני יודע עכשו לומר באיזה מקרים מדינת ישראל תראה זאת כאקט מלחמתי, שבו היא פותחת במלחמה. אינני יודע אם תראה את סגירת התעלה כאקט מלחמתי. אם ישראל תאמר שזה אקט המחייב מלחמה, זה דבר אחר. אם יסגרו את השיט הישראלי בסואץ, צריך לעשות רק מלחמה כזאת או כזאת. אינני מדבר על זה עכשו. מה שאמרתי, זה ביחס למקום נוח מבחינה טקטית. אין לי תשובה אחרת, מה יכולים לעשות למדינה אם היא הבטיחה מעבר והיא סוגרת אותו. אז צריך להחליט אם מוותרים או עושים מלחמה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אתה לא מעלה על דעתך, במידה ומגיעים לדבר כזה.

אנחנו עם האמריקנים בניו-יורק דיברנו בצורה זו או אחרת, שצריך באיזה אופן שהוא לקחת בחשבון את הרוסים שם, שאתה בצדק שם משקל רב עליהם. אבל אז אנחנו צריכים לדעת אם הסואץ פתוח לשיט שלנו או לא.

שר הבטחון מ. דיין:

אינני מאמין שאיזו מדינה ערכית בכלל או מצרים

בפרט, ב-1970, תסכים לזה שיש לה פטרון שיתן ערובות לשיט או לאספקת נשק. אינני מאמין שהם יסכימו שיאמרו להם כמה טנקים מותר להם להעמיד ואיך להתקדם. הרוסים לא יסכימו לעשות עצמם פטרונים שלהם, כמו שאינני מאמין בהצעת דה-גול על הפטרונות של ארבע המדינות; ונאצר יגיד, שמה שמותר למדינות כמו בלגיה והולנד, כך גם הוא רוצה לנהוג.

ראש הממשלה ל. אשכול:

נצטרך להיות מוכנים, שביום אחד נאצר יגיד שבכלל סוכם ששם יהיה כוח של האו"ם.

שר הבטחון מ. דיין:

היה שם כוח בינלאומי במשך עשר שנים וכאשר הוא אמר להם להסתלק, הם הסתלקו.

בינתיים הביאו לכאן מפה ואני רוצה לסמן פחות או יותר מה רצועה לאורך שארם א-שייך, שממנה יש זיקה גם למעבר השני של באב אל-מנדב. (תיאור על המפה). אנחנו לא יושבים היום באיזה מקום כדי לחלק את מצרים לשניים, אבל היום אנחנו יושבים במקום שיש בו בבחינת החזקת האצבעות על הגרועה שלה; הם יודעים שעל ידי פגז אחד של תותח, יכולים להרוס להם ואף על פי כן, הם חזרו והפעילו את אותו חלק מבתי הזיקוק שלא ניזוק.

(תיאור על המפה) - אנחנו יושבים פה ונניח שהם סוגרים את התעלה, אם זה אקט שמדינת ישראל תראה אותו כאקט מלחמתי והיא רוצה לעשות פעולות תגמול ולתקוף מהאוויר או מהים - בשיט של מצרים, זה הרבה יותר פשוט מאשר בזמנו, ממדינת ישראל להתעסק עם המעבר שלנו. החשיבות של המקום הזה - (מצביע על המפה) - בשמירה על המעבר שלנו, שנוגע יותר למעבר של המצרים, אינני רואה בזה ערובה.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

אם יהיה חופש שיט בלי חוזה?

שר הבטחון מ. דיין:

אני מוכן בלי חוזה, אם המדינות יגידו שאין שלום, אבל יש הסדר מוסכם על כל הצדדים וההסדר הזה כולל: חופש שיט בתעלה; (ב) אין נסוגים לגבולות הקודמים. אם זה יהיה השלום, אני אסתפק בזה. פה אני מאמין שזה מסודר, ואז אם נוכל להגיע לקפאון במשך שנים רבות בגולן, בירדן וכאן, לדעתי השגנו הרבה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

עם מי יהיה הדיבור?

שר הבטחון מ. דיין:

עם המצרים. השאלה היא אם זה יהיה בתיווך או בלי תיווך. אינני מאמין בערובות לא של רוסיה ולא של אמריקה ולא בהסדרים בינלאומיים. הסדר כזה צריך להיות ויכול להיות בחסות האו"ם, אבל הוא צריך להיות חתום על ידי מצרים ועל ידי מדינת ישראל, ואפשר להגיע לזה עם באנץ', או בלי באנץ', כמו שהיה עם הסכמי שביתת הנשק וכמו שזה לגבי הסכם הפסקת האש.

ראש הממשלה ל. אשכול:

נניח שאתה נלחץ היום לומר לידידים האמריקנים ואנחנו מגוללים בפניהם את כל הסכימה הזאת, אתה יכול להגיד שזו תהיה השאלה הראשונה?

שר הבטחון מ. דיין:

בשעתו, הייתי בעד זה שנאמר לוועדת העבודה של גנדי שנשב ונדבר יחד. אני בעד זה שתהיה הדברות בינינו ובין האמריקנים ושנאנחנו נשחק כך, שנעשה כמיטב יכולתנו שמעמדה של ארה"ב לא יתערער במזרח התיכון, שיש לה מדינות שיש לה יחסים תקינים אתן, וזה חל על ירדן, על סעודיה, איראן וכו'.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אנחנו עומדים על הסואץ. נעזוב את הסואץ לגמרי

ונתרכז בשארם-א-שייך?

שר הבטחון מ. דיין:

אמרתי שנעזוב את הסואץ רק אם נגיע להסדר עם המצרים, גם אם ההסדר הזה יהיה הרבה פחות מהסכם שלום, אבל שיהיה חתום על ידי שני הצדדים, שכולל שני דברים: קו הגבול, גם אם ייקרא קו גבול של הפסקת אש ושארם-א-שייך ישאר בידינו, והשיט הישראלי בסואץ מובטח, אז אנחנו זזים.

ראש הממשלה ל. אשכול:

נניח שאנחנו יושבים עם האמריקנים ויש להם ועדת עבודה ואנחנו בתקופה זו מניחים את הדבר על השולחן ואומרים: זה הדבר שלו אנחנו מוכנים, יהיה הסדר עם המצרים. אבל אם המצרים אומרים: הסכם שלום עם ישראל - לעולם לא; אניה ישראלית תחת דגל ישראל בסואץ - לעולם לא; אנחנו אומרים על זה, כן או לא ואנחנו מתרכזים במקום הזה? אינני רוצה ללחוץ ולא שיש לי הצעות אחרות שהן בהישג יד, אבל זה שינוי גדול. אנחנו שוב מתרכזים על שארם-א-שייך. גם על שארם-א-שייך אפשר לעשות מלחמה, אם מאחורי מצרים עומדת רוסיה.

שר הבטחון מ. דיין:

השאלה אם זה הסדר שהוא מוסכם. אני רואה בכך הגשמת החלטת מועצת הבטחון, אם העניין הוא במסגרת הסדר.

ראש הממשלה ל. אשכול:

הסדר עם המצרים ועם הרוסים?

שר הבטחון מ. דיין:

המצרים לא יחתמו שלא על דעת הרוסים. הסדר חתום כזה צריך להיות מקובל גם עליהם וגם על האו"ם. על השאלה מה לומר לאמריקנים, אינני יודע תשובה. מה שאמרתי כאן, זה לממשלת ישראל, לנו, במה אני רואה את הסכנות ומה הם הגבולות שאני חושב שמהם לא נזוז, גם אם פירושו עוד מלחמה עם 150 מטוסים שיש לנו.

השר י. ספיר:

מה שאתה מציע זה שביתת נשק, כדי לתת להם אפשרות

להתקיף.

שר הבטחון מ. דיין:

נניח שבהסכם כתוב: ביטול הלוחמה, מה אז?

ראש הממשלה ל. אשכול:

אני מציע לעכל את הדברים האלה, כי הדברים לא

פשוטים.

שר הבטחון מ. דיין:

אני לא ניסחתי הצעה להסדר. אמרתי הסכם מוסכם על כל הצדדים, גם אם זה לא יהיה חוזה שלום מהתעלה ועד הקו הזה, זאת אני אומר לממשלת ישראל, ולא מה שיש לומר לאמריקנים או לרוסים. אם בתוך ההסדר הזה יש ביטול הלוחמה וכו' - על זה לא עמדתי.

שר המשטרה א. ששון:

האם יכול להיות הסדר כזה נפרד רק לגבי התעלה, בלי עניינים אחרים? יארינג אומר שהוא רוצה להפעיל את התעלה מבלי שיהיה הסדר על דברים אחרים. האם יש להסכים להפעלת התעלה בתנאי שגם האניות שלנו תעבורנה?

שר הבטחון מ. דיין:

אם השאלה מופנית אלי, תשובתי היא: הסדר עם מצרים יכול להיות בלי שיהיה הסדר עם סוריה והסדר עם מצרים פירושו שגמרנו את הקונפליקט עם מצרים, וזה קו הגבול ויש חופש שיט.

שר המשטרה א. ששון:

ואם לא ירצו להתקדם ביחס לקו הגבול וידברו רק על

התעלה?

שר הבטחון מ. דיין:

אם זה לא הסדר גמור אתם - לא.

ראש הממשלה ל. אשכול:

נניח שיארינג בא ואומר: הוא מבין שחוזה שלום עם נאצר לא יהיה, אבל יש להתחיל בהסדר כזה לגבי הסואץ. פעם אמרנו לו, שכל מה שאמרנו במשך חודשים אלה זה "עשרת הדברות" שלנו. אמרתי פעם: רוצים לדבר רק על סואץ - ושמענו שהם אומרים, שיזונו כך וכך קילומטרים מהסואץ. אז אפשר להעמיד מול זה תנאי, אבל אנחנו יושבים בשארם-א-שייך וזה המפתח ואנחנו מחזיקים שם כוחות כדי לשמור על ענין זה, או באיזה אופן אחר, לפי שעה לא ייאמר לנו לוותר על הסואץ ועל זכותנו לשוט שם.

השר מ. בגין:

להיפך, כולם אמרו שיש לנו זכות לשבת שם.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אני יודע שלנו היום יותר קל לתאר את התמונה המכסימלית. שמענו את הדברים, נשתדל לעכל אותם. יש דברים שצריך לחשוב עליהם, נמשיך לדון בזה מחר. אני עוד לפני שלשה-ארבעה חודשים ביקשתי להתחיל בכירור, כי אז היינו מעכלים יותר את הדברים, אבל אולי לא יכולנו אז לדון בכך.

השר י. גלילי:

אני רוצה להתחיל בהערה, שעלולה להשתמע כירחמיאלית. ברצוני לומר שאני כל השנים, וגם עכשו, סבור שהגורם הציוני הסנטימנטלי הוא גורם ריאלי וגורם פוליטי ממעלה עליונה, ואני אינני רוצה להרגיש כל קושי להעלות את הגורם הזה בתוך ממשלת ישראל כנקודת מוצא שזמנה אותי בגישה היסודית.

אין פירוש הדבר, שאני רשאי לא להתחשב בנתונים ריאליים, של לחצים פוליטיים ואחרים, בשיקולים מוסריים וכו'. אנחנו עדיין מדברים בימים שטרם הופעל עלינו הלחץ. אינני אומר שהוא לא יופעל, גם אינני אומר שיש להמתין בעוורון עד שנחוש בו, אפשר לחזות אותו ואפשר לצפות אותו מראש, אבל עדיין אנחנו מדברים בגדר של בחירה, של אמירת הרצוי.

ואז אני אומר שלדעתי, ממשלת ישראל צריכה לכוון את מעשיה, ולו גם בשלבים, אל המטרה שיובטחו לה גבולות מדיניים בטוחים, בלא הבחנה בין גבול מדיני לגבול בטחוני. אינני חושב שגבול מדיני הוא יציב ובטוח, בלי שיש לו בטחון מבחינה בטחונית; וגם אני סבור שגבול בטחוני יישאר ביציבותו, לא יועבר ולא יועתק ולא ישתנה, אם אינו מותאם גם לגבול מדיני-בטחוני, ואני יכול לתאר לעצמי שלבי ביניים. עוד אדבר על זה אחר כך. אם אני מדבר על המטרה, אז המטרה בעיני היא, שהתישבותנו צריכה להתפשט במסגרת של שטח מדינת ישראל עד הירדן. לי לא קשה להגיד שאני מדבר על משימה זו לפחות עד הירדן. סוף סוף אנחנו יכולים וחייבים לדבר בינינו בגילוי לב. אני חושב את ממלכת הירדן כתופעה קיקיונית ואינני רואה שיש לה שורשים היסטוריים ואתניים. אינני חושב שיש בה ישות לאומית היסטורית ואני מעיז להתנבא, שגם כיחידה לאומית ממלכתית, לא תשאר להתקיים לאורך ימים, סופה להבלע על ידי אחת ממדינות ערב, לעבור ולהתבטל מהעולם.

אבל בשלב זה, שאנחנו מדברים בו, אני סבור שהן מהבחינה ההתישבותית והן מבחינה מדינית-בטחונית, אנחנו צריכים להגיע לאחר מלחמת ששת הימים לאיזה מצב שנהיה מובטחים במכסימום מפני המחזוריות של הקזת דמים, שחוזרת ונשנית מזה מספר שנים.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

בכל אשם הקדוש ברוך הוא...

שר העבודה י. אלון:

גם אנחנו עשינו הרבה שגיאות.

השר י. גלילי:

עשינו שגיאות וצריך ללמוד מן העבר, למען לא נעשה אותן השגיאות. אני רוצה לשאול את השר ארן מה גרם לשוני בעמדתו לגבי עזה היום, כאשר בויכוח קודם שהיה לנו לגבי עזה לפני עשר שנים, נאמר שזה סרטן שעלול להרוס את מדינת ישראל. אני רואה צד אחד בשינוי עמדת החברים לגבי רצועת עזה, שבינתיים חלה התעצמות של מדינת ישראל וחלה התרבות באוכלוסיה.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

עכשו זה קשור בסידור הפליטים שם.

השר מ. בגין:

אפשרות זו לעת עתה תיאורטית מאד.

השר י. גלילי:

(לשר ארן) - אני רוצה לשמוע ממך, שאמנם אתה מתנה את צירוף עזה למדינת ישראל, בתנאי שתמצא דרך שהאוכלוסיה שם תתנדף, תתאדה או תהגר. אני יודע שצמחשלת ישראל החליטה אחר כך שעזה תהיה חלק ממדינת ישראל, בלי להתנות זאת בתנאי כלשהו לגבי האוכלוסיה. לא שאני מאושר מזה ורוצה שערבתי עזה ישארו ברצועת עזה, ולא שאינני רוצה שהם יעברו לעבר הירדן, ולא שאיננו רוצה לתת להם אפשרות לעבור לכווית וכו', אבל אנחנו החלטנו שרצועת עזה תהיה חלק בלתי נפרד ממדינת ישראל, בלי להתנות זאת בגורלה של האוכלוסיה.

שר החוץ א. אבן:

שעזיבתם רצויה, אבל זה לא תנאי.

השר י. גלילי:

הגירתם רצויה, ישובם בצפון סיני רצוי...

שר המשפטים י. ש. שפירא:

לא.

השר י. גלילי:

אבל לא התנינו את הדבר, בעוד שתמול שלשום מעולם לא רצו אזרחי ישראל לוותר על הטריטוריה של עזה, אבל מחמת האוכלוסיה שם היו מוכנים לוותר עליה.

אינני מאמין בהסדר עם חוסיין ואינני רוצה בשלום עם חוסיין בתנאים הריאליים האפשריים עכשו מצדו. אינני מעלה על דעתי שיכול להיות הסדר שלום עם חוסיין בלא להחזיר לו את הגדה; בהסכמה מצדו שצה"ל ישוטט ברחבי הגדה ויתבסס בקו הרכס; שירושלים תשאר חלק בלתי נפרד של מדינת ישראל ואילו עליו ייאסר מעבר צבאי אל הגדה המערבית מהגדה המזרחית. אני משוכנע שגם אלמלא היה פטריוט של שושלתו, הוא ודאי חרד לחייו. ולכן אינני בונה בכלל על אפשרות של הסדר שלום עם חוסיין בתקופה המתקבלת על הדעת עכשו.

זה מבחינת הריאליזם. אבל אני אינני רוצה שחבל ארץ זה ייסגר בפני התישבות יהודית ואינני רוצה שמדינת ישראל זו הפעם הראשונה תכיר בהכרתה, על דעת העם היושב בציון והכנסת של מדינת ישראל, שחבל ארץ זה נפרד לצמיתות, בהסכמתנו ורצוננו, ממדינת ישראל ומתחבר אל ממלכת ירדן. אני רוצה לומר את הדבר הכי קשה לאמירה בשבילי ובוראי גם הכי קשה לשמיעה. אילו הייתי עומד לפני בחירה בין ויתור על הגדה המערבית של הירדן, יהודה ושומרון, מחמת האוכלוסיה, לבין אישור חיבורו של חבל ארץ זה למדינת ישראל, על אף עובדת מציאותה של אוכלוסיה זו - הייתי בוחר באפשרות השניה. זו עובדה חמורה מאד ואינני מקל כלל בכובד האחריות.

אני שמח, שסביב שולחן הממשלה - ואני מציין זאת לזכותה - לא הועלו הספיקות המוסריים. זו עובדה רבת-משמעות בעיני. לא שלא באו לידי ביטוי מוחשי לגבי הקפדה על הזכות והדמוקרטיה הממשלתית וכו', אבל לא הועלה ספק לגבי זכות התישבותנו בחבל ארץ זה. אני משוכנע שמי שמעלה ספק לגבי חבל ארץ זה, מוכרח להחיל זאת באותו הגיון ברזל, גם על חבלי ארץ שאנחנו יושבים עליהם עכשו.

אינני חושב שהעניין שנוי במחלוקת בין יונים ובין נצים. אינני חושב שזה ההבדל בין אומץ לב ומורך לב. הנושא הזה נתון כולו בגדר של שיקול דעת. כאשר אני מסתכל על המפה, אוחזת אותי צמרמורת, בראותי את האגרון הזה של חבל הגדה שתקוע בתוך גופה של מדינת ישראל.

השר ארן אמר, שאין גבול בטחוני אבסולוטי במלחמה מודרנית. זה נכון מאד, אבל זו הגדרה שהיא תופסת גם לגבי ברית המועצות וארצות הברית על המרחקים שיש ביניהן, לרגל עובדת קיומם של כלים בליסטיים בין-קונטיננטליים. בכל זאת הייתי רוצה לראות, האם הכלל הזה היה חל לגבי התפיסה האמריקנית בזמן קובה. מהשטח הזה שמעבר לקו הירוק אפשר להתקיף את כל שדות התעופה של ישראל ואפשר להתקיף את מרכזי האוכלוסיה ומרכזי התעשייה של ישראל. ההבדל במרחב הטריטוריאלי ובעומק הוא יותר מאשר כפול.

אינני רואה סיבה מדוע אנחנו נסכים להחזיר. אני גם אינני רואה את הגדולות והנצורות בחתימה של המלך הינוקא על הסכם שלום. אינני מייחס משקל גדול לחתימה זו. יש לה ערך מדיני פסיכולוגי זמני, שהמשמעות שלו תתנדף עד מהרה. זה לא הסכם מוסכם עם מצרים ולא הסכם מוסכם עם סוריה, זה לא דבר שמשנה כמלוא הנימה את אפשרות ההתערבות הסובייטית באיזור. אין גם שום בטחון שזה יכובד.

אני סבור שהגיעה עת של החלטה. אני רואה כעובדה מסוכנת את המצב שאנחנו מדברים עם גורמי חוץ ומציגים להם כאילו מצב של חנות כל-בו. נותנים את מפת הדעות ומפת האפשרויות שישנן ועל ידי כך מחלישים את ערך הגורם של רצוננו ומתירים להם חרות מופלגת לגבי קביעת עמדתם והטלת משקלם על כפות המאזניים.

אני מתפלא - והייתי רוצה לשמוע בעניין זה יותר את ההנמקה של השר דיין, מה מחייב אותך שאנחנו ניסוג ממה שנקבע בהחלטות מועצת הבטחון? החלטות מועצת הבטחון אומרות: גבולות בטוחים ומוכרים ושיש צורך להביא לידי הסדר מוסכם. והאינטרפרטציה שניתנה על ידי שר החוץ, גם על ידי הבריטים וגם על ידי נאומו של גולדברג ב-15 בחודש זה, ששינויים טריטוריאליים אינם עונים על הבעיה בלא שלום.

שר הבטחון מ. דיין:

ממה אני מציע לסגת?

השר י. גלילי:

אולי לא הבינותי. אתה אמרת, שגם בלא שלום, על יסוד הסדר ביניים, אתה מוכן לסגת עד הקו הזה.

שר הבטחון מ. דיין:

קודם כל, מועצת הבטחון החליטה גם על נסיגה משטחים שנכבשו בכוח. אבל אם אתה לוקח את החלטת מועצת הבטחון, אם נעמוד במצב של ברירה בין הסכם שלום גמור עם מצרים, כולל נסיגה גמורה של הכוחות, אפילו למעט עזה, עד לגבול הבינלאומי ובין הסכם שהוא פחות משלום ומעבר שארם-א-שייך הוא בידינו, אני מעדיף דבר זה. זה מה שאמרת. אם אפשר להגיע לידי הסדר סופי, שלא יהיה הסדר של שלום, אבל הסדר ביניים ובין מצרים, כפי שאומרת החלטת מועצת הבטחון, אשר נתקבלה על דעת האמריקנים והרוסים, שבו אנחנו נמצאים בשארם-א-שייך, גם אם אין הסכם שלום, או הסכם שלום עם נסיגה לגבול הבינלאומי, כיוון שאינני רואה בהסכם שלום, כפי שנאמר כאן, רק פיסת נייר - אני מעדיף לא להכנס להסכם שלום ולא לנסיגה, זה נקרא שאני דורש שאנחנו ניסוג?

השר י. גלילי:

אני רוצה לסכם. אני תמים דעים עם הודעת ראש הממשלה, בעניין האפשרות של דיון נפרד בבעית השיט בסואץ, בתנאי שמובטח שיט חופשי גם לנו, ללא כל הסתייגות ובלי שתתחייב מכך נסיגה מגדרות התעלה.

אני מזהיר מפני יוזמה שלנו המציגה את האפשרות של נסיגה מסואץ ללא שלום, ובלבד שיוסכם על השארותנו בשארם-א-שייך. אנחנו ממילא יושבים בשארם-א-שייך, ולפי דעתי, אין כל סיבה ליוזמה כזו מצדנו במהלך המשא ומתן, מפני שיש בה תקדים של פינוי שטח ללא שלום.

השר י. ספיר:

הוא הדין לגבי ההצעות האחרות.

שר הבטחון מ. דיין:

לא דיברתי על מה שיש להגיד במשא ומתן, דיברתי פה

בממשלת ישראל.

השר י. גלילי:

גם אחרי ההסברה שלך, אני לא אומר זאת כנגדך, אלא למי שמעלה רעיון כזה בתוך ישיבת ועדת השרים לענייני בטחון.

אני מציע לעצמנו לא להסיק מכך שראוי להעלות הרהור כזה במשא ומתן ובשיחות, כאשר כרוך בזה תקדים לנסיגה גם בחזיתות אחרות, ללא שלום ובטרם שלום.

לאחרונה, אני סבור שאנחנו צריכים לראות את הסטטוס-קוו כקיים לזמן רב, כאשר תנאי שלום כחפצנו אינם ריאליים, ואז מזדקרת בכל חריפותה השאלה, שהזמן הזה לא יעבור עלינו לבטלה, ומתחילה להיות תופעה, שאוכלוסית השטחים המוחזקים מתחילה להתייחס אלינו כאל גורם ארעי. וככל שתשתרר שם ההכרה שאנחנו גורם ארעי, הם ייהפכו גורם זה לחלק מהשיקולים שלהם לגבי העתיד.

אם התחלתי במה שקראתי המוטיב הציוני, אני רוצה לסיים בזה. יכול להיות שיהיו אנשים שיגידו כי זו מיסטיקה, אבל אני בכל זאת מאמין, שיהודים יבואו לארץ.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

גם בלי שלום?

השר י. גלילי:

אני מאמין שיבואו גם כאשר הארץ תימצא בסכנה.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

תלוי כמה.

השר י. גלילי:

בודאי שתלוי כמה יבואו. אינני סבור שמובטחת היציבות של הגלויות ואנחנו יכולים להיות במצב, שגם כוח הספיגה של הגלויות יפתיע אותנו וגם כוח המשיכה של הארץ יפתיע אותנו.

לכן, הפעילות ההתיישבותית שלנו בשטחים המוחזקים היא צורך אקטואלי.

יתכן שיהיו לחצים ויתכן שיהיו לחצים קשים. יתכן שנצטרך לחזור ולבחון החלטות, כאשר נעמוד פנים אל פנים מול לחצים שלא נוכל לעמוד בהם, אבל דיה לצרה בשעתה. המשך המצב הקיים מזמין לחצים בטרם עת ויכביד אחר כך

על הפתרונות.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

ראשית כל, אני רוצה לומר שאינני מאמין בסיכויי השלום ואני חושב, שהמצב שקיים עכשו עלול להמשיך הרבה זמן ואינני חושב שהזמן פועל לרעתנו. ישנה החלטת מועצת הבטחון, שכוללת גם את ענין שליחותו של יארינג ואנחנו שמענו שגם יארינג מעריך את שליחותו כשליחות ממושכת מאד, ובמידה שהמצב הנוכחי יימשך יותר, אני חושב שזה לטובתנו. האנשים מתרגלים למציאות החדשה ושוכחים מה שהיה פעם. אינני רואה בזה שום דבר רע.

אני חושב, שהחלטת הממשלה, שאיחדה את כולנו, שאיננו זזים משום מקום בלי חוזה שלום, היא החלטה מצוינת ואילו היו מופעלים עכשו לחצים חמורים עלינו כדי לשנות אותה ושניסוג לפני חוזה שלום, היינו צריכים להיות מוכנים לעמוד בגזירות ובסנקציות. הסיכוי הזה הוא, לפי דעתי, לעת עתה סיכוי היפותטי גם לגבי ירדן. אינני מאמין שחסיין יכול לנהל אתנו משא ומתן על שלום בלי ירושלים, ואפילו אלה שמוכנים לשבת אתו ולדבר על שלום, אינם כוללים את החזרת ירושלים והחזרת חלק מהגדה, ויש ודאי עוד כמה דברים שחסיין ידרוש אותם, שמיד אדבר עליהם. ולכן, הסיכוי שהוא יפנה אלינו, כיוון שמציעים לו חזרה את הגדה, זוהי השערה ואינני תולה בה הרבה תקוות, אף כי אילו פנה, הייתי רואה בזה סימן לטובה ופירצה בחזית הערבית. אינני רוצה שלא יפנה. יכול להיות, שיש מי שאינו רוצה שיפנה, אבל אילו פנה, הייתי רואה בזה סימן לטובה. אני חושב, שלא יפנה.

אינני מאמין בסיכויי השלום עכשו, כי הערכים ניגפו בצורה כל כך חמורה, שקשה לשבת יחד לשולחן עם ניגפים כאלה ומנצחים כאלה. לפי הרגשתי, הערכים יחפשו עוד איזה נסיון צבאי, כדי לשנות קצת את יחסי הכוחות מבחינת האימאג' שלהם.

אני בהחלט מסכים לשר הבטחון, שזה תלוי הרבה ברוסים ולא תלוי בערבים, אבל אנחנו שומעים שהחזירה הרוסית היא עמוקה מאד עכשו. שמענו שמדובר אפילו על בסיס צבאי בעדן, וכמובן שיש כאן נעלם אחד, כי אם הרוסים ילכו יחד עם הערבים, זה במידה מסוימת תלוי במה שיגידו האמריקנים לרוסים. האם ידברו אתם בנוסח שדיברו לפני ה-5 ביוני, או בנוסח כפי שהתפרסם לפני כמה ימים בהודעה, שאין באיזור הזה סכנה רצינית.

לפי דעתי, אחת הבעיות הרציניות שראש הממשלה צריך לעסוק בהן בזמן ביקורו בארצות הברית זה לא רק ענין הרכש, אלא גם להניע את האמריקנים לאמירה חזקה וברורה, שאינה משתמעת לשתי פנים, כלפי הרוסים ביחס לעימות. אינני מניח שהרוסים רוצים עימות עם האמריקנים. אם הערבים ירצו להתמודד אתנו כדי לשנות את מצבם וכדי להשתמש בזה כנשק למשא ומתן, זה תלוי ברוסים. הם בעצמם לא יעשו זאת.

נניח שיקויים מה ששר החוץ אומר, שאולי יש סיכוי לפניה מצד חוסיין - שאני מפקפק בו - אני מוכן להכדיל בין גבול בטחוני עם ירדן לבין גבול מדיני עם ירדן. לא במקרה הצגתי קודם לשר הבטחון בקריאת ביניים, שאלה בקשר לגבול המדיני, כי אני מבין שהוא מוכן לגבול בטחוני עם ירדן, אף כי איננו גבול בטחוני כל כך מבחינה צבאית. גם כמי שאיננו מומחה לענייני בטחון, אני יכול להבין שהירדן איננו הוולגה. אבל בכל זאת הוא מרחיק את האויב יותר מזרחה. מבחינה זו יש לזה חשיבות ואני רוצה לראות את הירדן כגבול בטחוני.

אבל אם אני רוצה להגיע לשלום ומישהו שואל אותי, אנחנו צריכים להיות מוכנים לומר מה זה גבול בטחוני, לאור הנסיון שהיה לנו בשלש מלחמות ולאור הסכנה שאולי תהיה התקפה מצד מזרח. יש לנו גם מה לומר ביחס לזכויותינו בצוואר הבקבוק הזה, שהוא לא יישאר כפי שהיה במשך עשרים שנה.

אני מציע לא להכנס עכשו לניתוח אם נעשו שגיאות או לא נעשו שגיאות. הסכמנו בשעתו להרבה פשרות בתכנית החלוקה, כי זה היה מבוסס על שלום בינינו ובין הערבים. כיוון שהתברר שזה לא כך, מותר לנו לראות את הדברים מדי פעם לאור הנסיון, אפילו אם משהו חושב שנעשו שגיאות בעבר.

אם מדובר על הגבול המדיני, הוא צריך לעבור לא איפה שהוא היה, אפילו אם יהיו סידורי בטחון ואפילו אם נגיד, שאנחנו דורשים שהצבא יוכל לעמוד על הרכס כדי להבטיח את הבטחון ואנחנו לא נזוז משם לפחות עשר שנים, כדי להוכיח אם הם רוצים בשלום או לא. גם בגרמניה ישבו צבאות זרים במשך הרבה שנים, כי רצו לדעת אם באמת נשתנה משהו או לא.

השר מ. בגין:

מתי? אחרי מלחמת העולם הראשונה ישב צבא צרפתי בגדה הימנית על הריינוס, עד 1924, אף על פי שהיה חוזה שלום של ורסאי.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

גם כאשר מדובר על בסיסים צבאיים של הצבא על הרכס ויש לנו מקום לטעון טענה חזקה בעד הצעה זו מבחינה בטחונית, אם יגידו לנו: זה דבר נצחי, נגיד: נראה מה יהיה כעבור עשר שנים. אנו רוצים לראות אם הערבים משלימים עם קיומה של מדינת ישראל, או נראה שהם מכינים מלחמה חדשה.

הנימוק הבטחוני היום צריך להיות דבר שידובר בו בשלב הראשון, אבל איננו מוכרחים להניח מיד על השולחן את כל הקלפים שלנו. איננו מוכרחים לדבר אפילו על מפה ועל דברים קונקרטיים. אני מוכן שנשלם בעד השלום בחלק מהגדה, כי השלום בשביל ישראל זה דבר גדול מכל הבחינות. אפילו ביודעי את כל ההיסטוריה שלנו וזכותנו ההיסטורית על כל ארץ-ישראל, אם אנחנו רוצים לטעון בשם הזכויות האלו - וזאת אני אומר לשר הדתות - היו שניים וחצי שבטים מהצד השני של הירדן, גם על זה אפשר לטעון. אבל אם מדובר על חוזה שלום - ואני אומר מראש, שאני סקפטי ואינני מאמין באפשרות כזאת, אם לא תהיה ברירה נצטרך לעשות זאת - אילו היה סיכוי כזה, אני מוכן בעד השלום הזה לשלם בחלק מהגדה; ואינני אומר עכשו איזה חלק עד הקו הירוק שהוזכר כאן, אבל זה בתנאי של הבטחת ענייני הבטחון. כלומר, שהשטח בין הקו המדיני ובין הקו הבטחוני יובטח, כפי שמציע שר הבטחון, או אם תהיה הצעה אחרת מהצד השני, נדון בה. בינתיים מותר לי להציע גם הצעה כזאת למשא ומתן, שאולי יהיה פעם וכפי שאמרתי, אני סקפטי אם הוא יהיה.

יכול להיות שיבואו ויגידו: "אתם לא רוצים שבשטח הזה יהיה צבא ירדני, אולי נמצא הסדר אחר, אולי משהו משותף".

שר העבודה י. אלון:

זה ייגמר בכוח חירום של האו"ם.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

אם יהיה דיון על קונדומיניום, יכולות להיות הצעות. למה אנחנו צריכים היום לתאר את כל הדברים על פרטיהם?

כאן ברצוני לומר לשר בגין - אם כולנו מדברים כאן בלב ובנפש ובכנות בענין זה, מי שידבר על "אף שעל אדמה" ומדבר רק על שיתוף כלכלי או משהו בשטח הגישה לנמל, הוא כאילו אומר שלא יהיה שלום בכלל ומוותר למפרע על אפשרות זאת. יכול להיות שמה שאני אומר גם כן לא יביא לשלום, אז אין בינינו חילוקי דעות. יכול להיות, כיוון שחוסיין צריך כל כך הרבה לוותר...

השר מ. בגין:

במשך 19 שנה עמדנו על הקווים של 1949. מישור

הסכים לשלום או לדבר על שלום?

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

אנחנו מדברים במקרה שיוצע הסכם שלום. אם אין הסכם שלום - אז יש לנו שפה משותפת. אני אומר שאיננו חייבים לדבר היום על פרטים, אלא באופן כולל. אני בטוח בזה, שישאלו אותנו על עמדתנו ואם תהיה נכונות לחוזה שלום, ידרשו שנהיה REASONABLE, אבל נצטרך לדבר, כדי להבטיח את בטחוננו. אם אתה אומר היום למפרע על מה אתה מוכן לוותר, הצד השני עלול להגיד: "בינתיים מדברים על אידיאה כללית, אבל בעד השלום צריכים להיות מוכנים לשלם משהו".

אני בטוח שאם תעמוד בפני העם בישראל הברירה לשלם בעד שלום אמת וחווה שלום, הרוב המכריע של העם יהיה מוכן לעשות זאת. אבל השאלה לא עומדת כך לפנינו, ולכן הויכוח הוא ויכוח היפותטי. אבל בינתיים יוצרים אוירה בישראל כאילו יש כאלה שמוכנים בכלל לוותר מראש, מפני שיש איזה דבר ממשי.

סיפרתי לראש הממשלה שאתמול בלילה טילפן אלי אלוף בצבא, בשרות המלואים, וביקש בדחילו ורחימו, כיוון שהוא שמע שיש ישיבה שבה רוצים להציע לוותר על חלק מהגדה בדיון על משא ומתן לשלום. שאלתי מנין לו, אמרתי שאין דיון על משא ומתן לשלום, דנים על כל מיני אפשרויות.

איני אומר שהבעיה הדמוגרפית צריכה להיות נקודת המוצא לכל, אבל אין גם להתעלם לגמרי מבעיה זו. החלטנו שרצועת עזה צריכה להיות חלק ממדינת ישראל, כי זו אצבע של האויב בלבה של המדינה, אפילו אם נצטרך לקחת אותה עם תושביה.

השר מ. בגין:

אם רצועת עזה היא אצבע, הגדה היא האגרוף.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

הבעיה הדמוגרפית היא חשובה, כי מדינה יהודית שיש בה 40% ערבים, היא לא מדינה יהודית והיא לא תביא עליה במימדים גדולים. אני מסכים עם מה שנאמר בישיבה הקודמת, כי מדינה כזאת היא בסכנה. מצד אחד יש סכנה בטחונות של גבולותיה ומצד שני, סכנה בטחונות מצד האוכלוסיה. ראינו מה עשה מיעוט יותר קטן בקפריסין.

אם מדובר על הסכם שלום, הוא צריך לכלול גם סעיף האומר, שנשתחרר מחלק מהאוכלוסיה הערבית. זוהי נקודת המפתח בדברי שר הבטחון. הוא אומר שהוא מציע בגדה מוצבים בטחוניים ישראלים, כי הוא רוצה שלמדינה יהיה אופי יהודי. בצורה זו הוא מציע לקבוע את הגבול המדיני.

שר הבטחון מ. דיין:

אינני מציע שום גבול מדיני, כי הבעיה איננה

אקטואלית. אני מציע סטטוס-קוו.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

גם אני אומר שישאר סטטוס-קוו, כי איש לא ירצה לשבת אתנו ולנהל משא ומתן. אבל אילו היה משא ומתן, גם אתה אמרת למה אתה מוכן למען השלום. כך עומדת השאלה. בכפירה יש סיכוי, אנחנו מאוחדים.

לדעתי, צריך להיות בירור כנה וגלוי לב עם האמריקנים, גם על הבעיות הבטחוניות שלנו וגם על הבעיות הדמוגרפיות. אינני חושב שאנחנו יכולים שלא להדבר אתם, כי אין לנו עוד יד ידירה כזה להתיעצויות על דיוני מועצת הבטחון; עם כל ההערכה שיש לי לשר החוץ ולעבודת המשלחת שלנו, אנחנו הפעם עמדנו במערכה במועצת הבטחון בחלק מכריע, הודות לכך שהאמריקנים עמדו כפי שעמדו. יש לנו שם שותף טוב.

לסיכום אני אומר: אם אפשר לפרוץ את החזית הערבית ומישהו מהם ירצה לשבת אתנו למשא ומתן על שלום, זה דבר גדול. יכול להיות, שעם נאצר היה יותר קל מאשר עם חוסיין, אילו הוא רצה, כיוון שהאפשרות להסתדר אתו הרבה יותר קלה, אבל זה תלוי לא רק בו, זה תלוי גם ברוסים ועוד איננו רואים לעת עתה אפשרות זו.

לגבי סיני - אילו היתה באה הצעה לפתוח את התעלה, אנחנו צריכים להיות בעד זה, בתנאי שאנחנו גם יושבים על החוף ונוסעים במים, גם כל זמן שאין הסכם שלום. אבל שאנחנו ניסוג לפני שיהיה שלום - גם מועצת הבטחון בהחלטתה, אינה דורשת זאת מאתנו. מותר לחשוב מחשבות חדשות לגבי סיני, כפי שעשה זאת היום השר בגין מצד אחד, ושר הבטחון מצד שני...

השר מ. בגין:

תצרך גם את שר המשפטים.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

שר המשפטים הציע הצעה אחרת. אפשר לחשוב על אפשרות אחרת. סיני היתה פעם בשלטון משותף של הבריטים והמצרים. כאשר נגיע לשיחות עם המצרים, אפשר לדבר גם על אפשרות, שיהיה משהו משותף אולי בחלק מסיני, כדי שאנחנו נהיה בטוחים. סיני מעולם לא היתה מצרית, היא היתה קונדומיניון בריטי. אינני מדבר על כל סיני, אבל אולי אפשר לגבי חלק מסיני לדבר על הצעה כזאת, כדי שנבטיח לנו את חופש השיט ולא נהיה תלויים בקפריזה של שליט מצרי זה או אחר.

כאן ברצוני לומר לשר גלילי - יש לי סנטימנט ויחס של כבוד רב לתביעה הנמרצת ליישב בינתיים את השטחים וליצור עובדות. אינני חושב שמעמדנו במצבנו היום נחלש ואנחנו יכולים בינתיים לשתף פעולה עם ראשי הערים בגדה, ואנחנו עושים זאת כתבונה רבה, וכולם מעריכים את המדיניות שלנו בשטחים המוחזקים. ברגע שהולכים להקים נקודות התישבות, זה עלול להכניס מתיחות. אני נגד זה שישוברים אפשר "לקפל". מישהו אמר פעם באחת הישיבות: אפשר להקים ישוב, ואם יהיה לחץ, "נקפל" אותו. זה דבר מאד חמור. אם רוצים ליישב, או כמו ששר העבודה אומר, שהוא רוצה ליישב את בקעת הירדן כדי ליצור שם חגורה בטחונית...

שר העבודה י. אלון:

לא רק מבחינה בטחונית.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

אני יודע, כיוון שהאדמה טובה וכדי למנוע מהערכים

לעבוד בשטחים אלה.

השר י. גלילי:

הכוונה היא להיאחזויות צבאיות חקלאיות.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

יש לי סנטימנט להיאחזויות של הנח"ל ודברים דומים, אבל לדעתי זו הכרעה מדינית שתסגור כל דרך בפני סיכויי השלום. יכולים לומר, שאם אצלנו יכולים להיות ישובים ערביים, למען יחסי שלום ויחסי שכנות טובה עם ירדן, יהיו שם ישובים יהודיים. מבחינה מוסרית, זה בודאי ניתן. מותר לערבים לקיים מאות כפרים פה ואסור לנו לקיים כמה כפרים יהודיים שם? במקרה של שיפור המצב...

השר י. גלילי:

ביחוד שיש סיכוי שלא יהיה שיפור.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

זה יתפרש בעולם כנעילת הדלת בפני השלום. לא יהיה לזה פירוש אחר ולכן, אני מפקפק אם הגיע הזמן להחליט על התישבות שם. אם יתברר שהשכנים שלנו אינם מוכנים לשלום אתנו, יעברו שנה שנתיים ואנחנו נראה שאין תזוזה מצדם, אנחנו בצדק נצטרך לשוב ולדון בבעיה זו, כי לא נוכל להשאיר אדמות בצורה כזו ואז נחשוב שאנחנו רשאים ליצור מצב חדש. גם הזמן עלול להיות גורם בדבר זה, אבל היום לפי דעתי עוד מוקדם לעשות צעדים כאלה.

אינני שולל לגמרי אפשרות כזו, אם יתברר שמצב זה עלול להמשך הרבה זמן והם חורשים נגדנו מזימות של מלחמות חדשות, ואינם רוצים לשבת אתנו ליד השולחן למשא ומתן על שלום, אינם רוצים להכיר בנו ואומרים שישמידו אותנו, אז אנחנו נחרוש...

ראש הממשלה ל. אשכול:

הם יחרשו מזימות ואנחנו נחרוש אדמות.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

בדיוק כך.

כל מה שדובר עליו היום ליד שולחן זה, מותר כעבור איזה זמן לחשוב אחרת, אלו אינן דוקטרינות מקודשות. אנחנו צריכים לדון מדי פעם בסיטואציה זו או אחרת. היום כולנו אומרים, שברמת הגולן אנחנו מוכרחים לשבת, אבל בזה עוד לא אמרנו שכל מה שיש לנו שם מוכרחים ליישב, אבל אנחנו מוכרחים לשבת למעלה, כדי שלא יחזור עוד הפעם מה שהיה. אנחנו אומרים שרצועת עזה צריכה להיות ישראלית, כי זה מקור לסכנה לבטחוננו בינינו ובין מצרים. אם יהיה בינינו ובין מצרים שלום, צריך להפריד בינינו מדבר סיני מפורז. גם אם מקבלים את הצעתו של שר הבטחון, החלק הנותר של מדבר סיני אינו צריך לשמש כמאגר לנשק. לגבי ארץ ישראל המערבית, אנחנו צריכים להבטיח לנו את הבטחון ויש להבדיל בין הגבול הבטחוני לבין הגבול המדיני. זה מותר וזה לגיטימי. לגבי ירושלים איננו מדברים עם אף אחד, כיוון שהדיון בועדה זו נגמר ואינני מניח שמישהו יהיה מוכן לדבר על כך. אם ידובר על הנפת הדגל הירדני על מסגד עומר, אני אציע שיהיה בית כנסת על הר הבית. אני גורס, כמו הרב גורן, שאיננו צריכים לוותר לגמרי על הר הבית.

שר העבודה י. אלון:

כמה מהדברים שהיה בדעתי לומר נאמרו על ידי כמה מהחברים שקדמו לי בויכוח. אשתדל לא לחזור, אלא בנקודות שאני רואה צורך לחזק את עמדתם והיא עמדה משכבר הימים.

[REDACTED]

[REDACTED]

שר הדתות דיבר כאן על ההלכה. אני מקשיב גם לדברים שקשורים בהיסטוריה ואפילו בהלכה. חלק גדול מעמנו דבק בדרך הזאת של קביעת עמדה. הוא אומר, שלעתים קורה שמחמת פיקוח נפש מותר גם לסגת מנחלת אבות. אבל אני בטוח, שכל אלה שהחליטו על הסכמי שביתת הנשק ב-1949, במקום לשחרר את ארץ-ישראל המערבית כולה, כל אלה שרצו בסיפוח סיני וטיראן ודיברו על מלכות ישראל השלישית, וגזרו על נסיגה טוטאלית, כולל רצועת עזה, היו בטוחים שהם עושים מעשה של פיקוח נפש. בזה אין לי ספק, אם כי היו חברים שהתנגדו לזה. אני חושב שאלה שנתנו ידם לסיום המלחמה ב-1949, כפי שנתנו ידם לסיום המלחמה ב-1956, שגו שגיאה מתוך הכוונה הכי טובה. רבותי, אופן סיום המלחמה ב-1949 הביא למבצע קדש ב-1956 ואופן סיום מבצע קדש ב-1956 הביא למלחמת ששת הימים. אני מזהיר את עצמנו. אנחנו מוכרחים לגייס הפעם את מיטב אומץ לבנו ונכונותנו על מנת ליצור תנאים, שמלחמת ששת הימים תהיה המלחמה האחרונה, או שלפחות התנאים שנגבש יהיו כאלה, שיבטיחו את נצחוננו מראש לימים הבאים.

זה דבר גדול. אני מרשה לעצמי לומר, שחשיבותן של ישיבות אלה לגבי גיבוש גבולותיה של המדינה בהסכם שלום בעתיד, אינה נופלת מחשיבותן של הישיבות שהוליקו למלחמת ששת הימים. במידת חומרה זו אני מתייחס לדברים.

אין ספק, שהמערך ההררי, מנהריה דרומה לחברון עד טובאס וג'נין בצפון השומרון, זה קו רכס שבלעדיו יהיה קשה להגן על ישראל בשפלה. אינני רוצה לומר בלתי אפשרי, אני רק אומר קשה מאד, וזה עלול להיות כרוך בקורבנות כבדים וסיכון קיומה של המדינה. אינני מקל ראש בחוזי שלום, אבל אני יודע שהיו חוזי שלום בהיסטוריה, בין מדינות שונות, שבסיטואציות חדשות הופרו. אינני מאמין בחוזי שלום שיהיו תלויים בערובת צד שלישי. הערובה היחידה היא יכולתנו להגן על הארץ והדבר הוכח ללא צל של ספק למי שהיה ספק בעניין.

לכן הייתי רוצה שמה שידריך אותנו בהתוויית הגבולות בעתיד, יהיה בראש וראשונה השיקול הבטחוני. אני מסכים בהחלט שנישען על טיעונים היסטוריים, אינני מקל ראש בהם, ואפילו על טיעונים משפטיים בינלאומיים. לפני עשר שנים הוצאתי ספר בענייני בטחון והתחלתי בזה, שסיני הוא ספק טריטוריה

ספק איזור בפיקוח מצרי. כבר אז לא נתן לי לבי לתת להם אותו בשלמותו. אני חושב, שהלחצים שהיו ב-1949 וב-1956 היו פחותים ממה שרבים מאתנו שיערו. פרט ללחץ הקל על נסיגה מסיני, בינואר 1949 לא היה לחץ. אנחנו הפלנו בסוף דצמבר חמישה או ששה מטוסים בריטיים ומהם שניים או שלשה שהיו על הקרקע, והשאר כאויר והעולם חשב שבריטניה תצא למלחמה. אז היא עוד היתה בסואץ ובמה זה נגמר? למחרת צריך היה בוויין להודיע על הכרתם דה-פקטו בישראל. כאשר בוויין שמע ממני שאצלנו חששו מאולטימטום אמריקני בשם בריטניה, הוא פרץ בצחוק גדול. הוא סיפר לי באיזו דפנסיבה עמדו הבויניסטים בממשלה נגד אלה שלחצו להסדר עם ישראל. אנחנו אפילו לא מנסים להתמודד עם הלחצים האלה, בין אם מדובר על נסיגה או עקירה ממקום אחד. לא ניסינו לא זאת ולא זאת.

אינני סבור שלהחזיק בהר בלבד זה מספיק, כי פה יש בכלל מצב קצת מוזר. יש לי כאן מפה מעניינת שהוציאה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ובה מסומנים הישובים הערביים בגדה, וכמה תושבים יש בכל מקום; ובכל בקעת הירדן לכל אורכה, לרבות האיזור ההררי, כלומר שיפולי הרי שומרון ויהודה המזרחית ריקים מאדם, פה יש רק אלפים ספורים. הריכוז היחידי הגדול הוא ביריחו, כ-6,000 נפש, פחות ממחצית ממה שהיה לפני מלחמת ששת הימים. רצועה במרחב של 25-20 קילומטר ריקה מאדם.

ברור לגמרי שאם כי נהר הירדן איננו הוולגה, אבל עם כל הכבוד ללגיון הערבי, איננו הצבא האדום ואני יודע שאפילו בצבאות מודרניים ביותר, כאשר מדובר בתנועת שריון, צריך לחפור תעלות וחופרים תעלות עם מכשולים פחות או יותר עמוקים גם בירדן, כי כל מכשול יש לו ערך. יכול להיות שהירדן לא יספיק ויצטרכו להוסיף מכשולים. בענין זה אני מקבל את ההשקפה הבטחונית של שר הבטחון, שהשליטה על ההר ומההר לבקעה, זה צורך בטחוני שאי אפשר לוותר עליו; תיקוני גבול ליד לטרון, שאני בעדם וקודם כל בלטרון עצמה...

שר הבטחון מ. דיין:

זאת כבר עשו.

שר העבודה י. אלון:

אפילו בלי הריסת כפרים יהיה צורך, למען הבטחון השוטף והאינטרס ההתישבותי, לתקן כמה גבולות נוסח לטרון, משהו בכיוון ערד וכו'. יהיה צורך לשבת עם המומחים לדבר ולסמן את הקו. אני מדבר על תיקונים בשטחים בלתי מאוכלסים ובלי הריסת כפר.

אני בהחלט מסכים שצורך קלקיליה לא דרוש לנו וגם צורך טול-כרם לא דרוש לנו, ודאי לא אם אנחנו יושבים בעורפם של טול-כרם וקלקיליה. צורך כזה, אליבא דאלה שמתנגדים להגדלת מספר הערבים במדינה, ודאי שאינו רצוי. לעומת זאת, יש חשיבות למערך האסטרטגי הנשען על ההר, כשיש לפניו בקעה עם מכשולים, בדומה לנהר הירדן וכל מה שקשור בו.

יש פה עוד דברים, שלגבי הירדן אינם פחותי ערך. המוביל הארצי מוביל קרוב מאד לירדן, מהירמון דרומה ויש שם מליחות לא מבוטלת ועדיין לא הפעלנו משהו נגדי. אבל אם נמצא משהו, זה קלף לא מבוטל במאזן הטריטוריאלי בינינו ובינם. מבחינה בטחונית במובן האסטרטגי הגדול, ארץ ישראל המערבית צריכה להיות בשליטתנו. ואם נוסף לזה ניקח בחשבון, ובזה צדק השר בגין כשהוא הסביר איזה לקח עלולים המצרים להפיק ממפתחם בסיני, הם להבא ישימו לב יותר דוקא לחזית המזרחית. זה לא אומר שסיני חדלה להיות סכנה, וסכנה מרובה, היא יכולה להיות מלכודת כפי שהיתה שלש פעמים לצבא המצרי, שירכוזו אותו שם. הם נכשלו כי הם לא הפעילו אותו כהלכה, ואנחנו הפעלנו זאת - וזה לזכותנו.

הצורך של העוצמה המצרית עם גיבוי של הדרכה סובייטית, עם יתרון גיאוגרפי במזרח, זה צורך שאנחנו צריכים מאד להזהר מפניו.

לכן, לא הייתי רוצה שום פתרון - זאת אני אומר
בויכוח עם שר הבטחון - שמחזיר גם את אוכלוסית הגדה המערבית לקשר עם העולם
הערבי, קשר תרתי-משמע. יש קשר שהוא גשר, ויש קשר שהוא מוביל לקונספירציה.
לכן, יש צורך לנתק גם את ערביי הגדה מהעולם הערבי. עם כל הכבוד, יותר משערביי
הגדה ישפיעו על העולם הערבי, העולם הערבי ישפיע על ערביי הגדה. יש צורך לנתק
את הגדה המערבית מכל ה"אינטרלנד" הערבי עד המפרץ הפרסי. זה לא רק צורך, יש הכרח
בזה. אינני אומר ניתוק דתי או ניתוק תרבותי...

שר הבטחון מ. דיין:

אתה מעדיף את המצב ששרר לאורך קווי שביתת הנשק
על פני המצב כפי שהוא עכשו ביחס לירדן, לאורך קו הפסקת האש, בנוגע למגע כלכלי,
ביקורים, נסיעות וכו'?

שר העבודה י. אלון:

אני מוכן למגעים, אני בעד אינטנסיפיקציה שלו,
אבל מבחינת הנתינות, מבחינת האזרחות ומבחינת ההשפעה הישירה - לא. אינני רואה
עצמי ערביסט מוסמך, אבל אני בכל זאת מרשה לעצמי להניח, שאני מכיר את הערבים.
בגליל אני דמות בין הערבים. לנאצר לא איכפת מה הם חושבים, במידה שהוא זקוק להם
לפעולה נגד ישראל. לפעולה נגד ישראל אני לא רוצה איזו שהיא מדינה מחוץ לערבים
של ארץ-ישראל, שתוכל להגיד להם מה שהיא רוצה, על פי הסכמתנו ועל יסוד של הסכם
בינלאומי. אינני רוצה. זה ענייננו. ענין עתידם המדיני של ערביי הגדה הוא
ענין שבינינו ובינם; איננו בינינו ובין חוסיין או כל שליט אחר שיבוא במקומו.
אני חוזר ואומר, נחוץ לנו לנתק אותם מהשפעת העולם הערבי.

שר הבריאות י. ברזילי:

מה אתה מציע לגבי עתידם המדיני של ערביי הגדה?

שר העבודה י. אלון:

לא אפסח על אף נקודה. יש צורך בהשפעה שלנו על
הערבים, ולא של העולם הערבי. עם כל האכזבות שיש בחוגים שונים בין ערביי הגליל,
אינני יכול לומר שאין לנו השפעה על ערביי הגליל. לצערנו, עשינו שגיאות שם,
יכולנו לעודד הגירה מהגליל והמשולש ובמקום זה סגרנו אותם ב"סיר לחץ" של הממשל
הצבאי, סגרנו אותם בלילות על ידי רשיונות יציאה ולא היה להם מה לעשות, חוץ מאשר
לעשות ילדים. אני יכול להוכיח, שהאוכלוסיה הערבית באיזורי הממשל הצבאי הוכפלה
כמעט, בגלל הממשל הצבאי. אפשר לחשוב שמשרד אזרחי כמו משרד הפנים יכול היה
למנוע הקמת בתים. אבל אני הוכחתי על המפה, שבשטחי אש של הצבא הם הקימו בתים
ונדמה היה, שהצבא הוא כל יכול. כאשר עזבתי את הנגב ב-1949, היו שם בקושי 3,000
בדואים. כעבור 3-4 שנים, היו 14 אלף והיום יש שם 18-19 אלף. עשינו שגיאות.
יותר ללמוד מהן, לא צריך לחזור עליהן. נעשה שגיאות חדשות.

אני מסיים בסעיף האסטרטגי. דוקא משום שכוח
ההרעשה האסטרטגי של האויב יגדל מהיבשה, מהים ומהאוויר, אנחנו צריכים בעומק יותר
גדול של הגבול בארץ.

מכאן אני רוצה להגיע לשיקול הדמוגרפי. אני
מודה, שיותר טוב היה אילו בשטחים המשוחררים המוחזקים על ידינו היו פחות ערבים.
איני בטוח אם עשינו מספיק גם במינימום של מעשה כדי להבטיח שיהיו קצת פחות
במקומות מסוימים. זה ההבדל הגדול בין מה שלקחנו ב-1948 ובין מה שלקחנו ב-1967.
אינני רוצה לחדש את הויכוח שהיה אז, אבל אילו הגענו ב-1948 או ב-1949 לאותה
שכ, לאותה יריחו, לאותה חברון ולאותה ירושלים המזרחית והעתיקה, עם האוכלוסיה
שהיתה שם, איש לא היה מעלה על דעתו שלא יהיו חלק ממדינת ישראל. האמת היא,

שבהסכמי שביתת הנשק לא ויתרנו על דונם אחד שהיה בידינו בתחומי ארץ-ישראל המנדטורית. ויתרנו על אחיזות שהיו לנו מעבר לגבול, כמו הליטני והסכמנו על כך במסגרת הסכם שביתת הנשק.

השר מ. בגין:

מה עם גוש עציון או בית הערבה?

שר העבודה י. אלון:

אני מדבר על שטחים שהחזקנו בידינו במועד חתימת הסכמי שביתת הנשק. בהסכם עם ירדן תיקנו את הגבול במשולש הקטן, בלי שהיה על זה קרב.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

ועל כך המלך עבדאללה שילם בראשו.

שר העבודה י. אלון:

אין ספק, שתוספת של קרוב למיליון ערבים מהווה בעיה רצינית. אתם יודעים שיש לי דעה אחרת מזו שהושמעה מפי חברי הקרובים לי ביותר בתוך מפלגתי - עד לאיחוד הקרוב של מפלגות הפועלים - אני כשלעצמי מחפש כל הזמן דרך שתאפשר לנו את השלמות האסטרטגית של הארץ, עם אפשרות לשמור על אופיה היהודי של המדינה, והנושא הזה איננו קל. אני מודה, שאין לנו בחירה קלה ופשוטה, כי לו כך היה הדבר, היינו מקדישים פחות זמן לבירור הזה. כיוון שלא הייתי רוצה לראות שום מדינה ערבית אחרת בגדה-המערבית, וגם לא את הגדה-המערבית בהשפעת מדינה ערבית אחרת, אני בכל זאת נוטה להצעת הראשונה, שהצגתי אותה על שולחן הממשלה לפני כמה חודשים, לעידוד הקמתו של חבל ערבי אוטונומי בתוככי מדינת ישראל, כאשר הוא מוקף נוכחות יהודית מסביב. אני אומר, אין זו מדינה ערבית, אלא בפירוט חבל אוטונומי ערבי, שיש לו ממשל בית משלו בכל העניינים הפנימיים, לרבות עניינים תרבותיים וחינוכיים. אינני רוצה שהגורם הערבי, שהוא קיים כגורם במערכת היהודית הפנימית...

שר הבריאות י. ברזילי:

זה לא ברור.

שר העבודה י. אלון:

יותר ברור מאשר ההצעה למדינה דו-לאומית. אני מציע חבל אוטונומי, לא מדינה, שיש לו ממשל עצמאי הקשור בישראל בחוזים, בנושא הבטחון, מדיניות החוץ ושוק משותף, שאת תנאיו אינני רוצה לפרט עכשו.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

באיזה מקום בעולם יש דבר כזה?

שר העבודה י. אלון:

לא מעניין אותי. אז אנחנו נקים דבר כזה. הערבים, אחרי שנות מלחמה רבות, נתנו לנו חופש פעולה לחרוץ את גורלה של הארץ. הם יהיו חבל מהמדינה עם שלטון בית וכו', אבל בכל מה שנוגע למדיניות החוץ ולמדיניות הבטחון, אנחנו בפירוש הקובעים. זה המחיר של התוקפנות.

מדוע לא נראית לי ההצעה של השר דיין כפתרון קבוע? אינני מתנגד להקמת בסיסים, קודם כל, משום שאני חושב, שאין פתרון קרוב ויהיה צורך לשבת במקומות אלה...

שר הבטחון מ. דיין:

אתה חושב שעומדים להגיע לפתרון קבוע? אמרתי שאינני מציע פתרון קבוע, אבל שר המשפטים שאל בעניין זה ואמרתי, שאינני רוצה להשיב. אני בעד זה שלא נביא לפתרון קבוע, אלא אני בעד פתרון זמני עכשו.

שר העבודה י. אלון:

אני חושב, שנוכחותנו בגב ההר, כדי לטפל בגדה בדברים המוטלים עלינו וכדי להחזיק את הבטחון בגדה, דרושה מאד. אם המחנות הקודמים של ירדן אינם מספיקים, נקים בשביל זה מחנות נוספים. זה בעיני פתרון טכני-צבאי, שדרוש שנעשה אותו, וניתן לעשותו.

הרשו לי לחזור לתיזה הישנה שלי. נדמה לי, שהצעה זו יכולה לאחד את השולחן הזה כולו, בין החברים שהם בעד הצעת אופציה של מסירת הגדה לירדן, בין אם הם בעד מדינה שלמה ללא הבחנה ובין אם הם בעד אוטונומיה או מדינה עצמאית. אני מציע ליצור נוכחות יהודית לאורך בקעת הירדן

משום מה, השר קול, אני חושב שהעולם פחות מזדעזע מזה מאשר נדמה לנו. מתי נכתב בפעם האחרונה באו"ם ומתי היתה התקפה על שר החוץ, על הקמת ההיאחזות בגוש עציון? מיד כאשר עשינו זאת, בעיתוי לא כל כך מתאים למשלחתנו באו"ם. מאז חדלו לדבר על זה. ועוד דבר, אינני יכול להוכיח זאת, אבל אני חושב שתסכימו אתי, שאילו דחינו את איחודה של ירושלים עד היום, היה המעשה קשה שבעתיים, אם בכלל היה אפשרי. מי יודע אילו לחצים היה הוואקום במזרח ירושלים מזמין מצד המעצמות ומצד הכנסיות השונות, לולא עשינו זאת. לעיתוי יש חשיבות, אבל אינני מקבל את דעת השר קול, שהזמן אינו פועל נגדנו. יש דברים, שבהם הוא עלול לפעול נגדנו. סימן השאלה שניצב בפני כל ערבי בגדה לגבי עתידו ועתיד החבל הזה, הוא לא לטובתנו - וזאת הם אומרים בגלוי.

שלשום ביליתי יום שלם בנצרת, חציו בנצרת היהודית וחציו בנצרת הערבית, המוסלמית והנוצרית. ניגש אלי אחד ממנהיגי ערביי הגליל ואמר לי באנגלית: "מה אתם עושים? לפני שלשה-ארבעה חודשים אפשר היה לגמור כל הסכם שהייתם רוצים בו בגדה, אבל היום כבר יותר קשה ובעוד שלשה חודשים יהיה עוד יותר קשה. תחליטו". והוא אמר זאת לא לי אישית, הוא אמר זאת לממשלה כולה.

נניח לרגע אחד שהקמת היאחזות בבקעת הירדן אין בה כדי לעורר עלינו את אומות העולם ואם יש בה - אז יש. לא ישלחו צבא בגלל זה ולא יפסיקו את משלוחי הנשק בגלל זה, ולא ינקטו סנקציות כלכליות. שר החוץ אמר לא פעם בועדת השרים לענייני בטחון ובממשלה, שאינו מתנגד ליצירת נוכחות יהודית, אלא שנעשה זאת בלי הכרזות ובצנעה. אדרבא, ככל שנעשה יותר מהר, פחות יכריזו. ההכרזות באות כדי להוות לחץ.

קודם הצגתי לכם את המפה הדמוגרפית של פרופ' בקי, אשר מוכיחה שכל האיזור הזה - (תיאור על המפה) - ריק מערבים. אם זה קו הירדן לכל אורכו עד ים המלח, ואם זה בבקעת בית שאן שלנו, כאן נפגשים עם מערכת רכסי הרים, שכולם סובבים בגובה של 400-500 מטר. מהגלכוע ועד מדבר יהודה ועד הנגב - (תיאור על המפה) - זו לא שרשרת רצופה. בכמה מקומות, ההרים גבוהים מכמה כפרים וערים שנמצאים מערבה לקו.

אינני מציע להכריז היום על סיפוח. אני מקבל את הצעת שר החוץ, אבל לעצמנו, כהחלטה פנימית, נחליט שמה שלא יקרה, אם חלילה יהיה רוב ונחזיר זאת לירדן, אם ירצו שנחזיר לירדן, אינני מאמין שירדן תסכים שישבו מחנות של צה"ל לאורך הגב בתוך האוכלוסיה הערבית. עצם הנוכחות יש בה יעד קבוע, גם אם לא מתערבים בעניינים פנימיים. על ידי עיר אחת ושרשרת של עשרים ישובים מזרחה ומאחו צבאי מערבה, לפי הצרכים, אנחנו על ידי עצם נוכחותנו מהווים את הפוטנציאל הצבאי, וכאשר יבוא העולם לדרוש פתרון קבוע, לא יהיה הכרח במוצבים צבאיים על גב ההר.

אנחנו בזה משלימים עם עובדה קיימת, והעובדה הקיימת היא, שפה אין ערבים. אנחנו רק מנציחים עובדה זו על ידי ישוב יהודי בה.

נניח, אם בכל זאת הממשלה רוצה להשאיר לעצמה אופציה לעוד שלש-חמש שנים, כדי להגיע להסכם עם ירדן, על בסיס החזרת חלק מהגדה או כל הגדה, לעבר הירדן המזרחית. תיאורטית, אין כל קושי למצוא את המקום המתאים בהתייעצות עם אנשי הבטחון שלנו וסימון פרודור גיאוגרפי לא רחב, אבל מספיק כדי לחבר חיבור כלכלי-תחבורתי את שני עברי הירדן, אבל לא מספיק כדי להוות פרודור להעברת נשק כבד, ואז עצם נוכחותנו שם היא הערובה הטובה ביותר, שעבר הירדן המערבית אינה יכולה לשמש יותר בסיס להתקפה נגד ישראל, גם כאשר יש שינוי.

שר החוץ א. אבן:

זה במקום הצורך בבסיסים צבאיים?

שר העבודה י. אלון:

זה כאשר מדובר בפתרון סופי, אבל בזה אין צורך היום לקבוע. אנחנו צריכים לקבוע את נוכחותנו שם על ידי שרשרת ישובים. יש שם מים גם בקידוחים פנימיים ויש אפשרות גם להעביר את מי הכנרת. יש מספיק מים עכשו בכנרת וסופר לי, שחלק מהמים מתבזבזים, כי הכנרת אינה מכילה את כל כמות המים. אינני רואה כל קושי להפוך את בקעת הירדן הזאת לעמק הירדן מספר שניים, על ידי קיבוצים ומושבים ועיר מחוז באמצע, עם בסיסים צבאיים ברוחב של 15-20 ק"מ. זה היה הרוחב ששלטנו בו לפני מלחמת ששת הימים בין חדרה ופתח-תקוה. זה לא נוח לערבים, אני מודה, אבל זה נותן לנו יתרון גדול, שאינו סותר ואינו סותר את הדרך לשום פתרון אחר, משאיר אפשרות לפתרון אחר לממשלה, לפי רצונה הריבוני.

בענין זה הזמן אינו פועל לטובתנו. כל עובדה שנוצרת, הופכת להיות עובדה פוליטית. כאשר אנחנו בהיסוס לא מבוטל החלטנו פעמיים על מחנות העבודה בגולן, היום התרנו התישבות חופשית בגולן, ופרט למאמר ב"פראבדה", ש"עלה עלי" באופן אישי, לא שזענו שהעולם געש בגלל התישבותנו בגולן. הוא השלים עם ירושלים, השלים עם כפר עציון, השלים עם בית הערבה והשלים עם התישבות נוספת. זה לא סותר את הדרך בפני פתרונות אחרים.

אני רוצה להזהיר את עצמנו מפני שימוש במונח אקסטרטוריאלי לגבי המקומות הקדושים בירושלים ובמקומות אחרים. אולי נעשה פעם מחקר על המינוח הזה.

השר מ. בגין:

בענין זה סיכמנו כבר.

שר החוץ א. אבן:

איננו משתמשים במונח הזה. אנחנו משתמשים במונח של חסינות דיפלומטית - DIPLOMATIC IMMUNITY.

ד"ר י. הרצוג:

היתה החלטה של הממשלה על כך.

שר העבודה י. אלון:

זה חשוב מאד, ואני גם מציע לא להזדרז להציב את הדגל של המדינות המוסלמיות על המקומות הקדושים. יכול להיות, שאם למדינה יש סטטוס משלה והדגל שלה מונף גם על המקומות הקדושים, הלחץ הרבה פחות ממה שיכולנו לשער לפני שחשבנו לכבוש את העיר העתיקה. הם התרגלו לזה, כשם שהתרגלו להרבה עובדות פוליטיות.

אשר לשיקול המדיני, קשה יהיה לנו לומר אפילו לחוסיין, שקשה לנו לסגת ואיננו מוכנים למשא ומתן. אם יתברר בארה"ב, בלונדון או במקום אחר, שחוסיין מוכן למשא ומתן - יש להכנס אתו למשא ומתן. אינני מציע לומר לו לפני המשא ומתן, ולו גם ברמז, על מה אנחנו מוכנים לוותר.

בן-גוריון השתמש פעם באימרה - כאשר שאלו אותו מה המחיר שהוא מוכן לשלם, כדי שמדינת ישראל תתקבל לאו"ם - הוא אמר: את דמי החבר שהמדינה משלמת. אינני חושב שירדן היא בעמדת כוח כזאת, אפילו במערב, עד שמוכרחים להגיד מראש - אפילו אלה שמציעים לוותר - על מה מוכנים לוותר. אני מציע לא למהר לומר זאת.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

מה שבן-גוריון אמר פירושו היה לא לתת כלום. לגבי חוסיין, אתה בכל זאת רוצה לתת משהו.

שר העבודה י. אלון:

הבאתי דוגמא זו כדי להוכיח שזה לא היה כלום ובכל זאת, עבד. אינני אומר שבמגעים סודיים, שיקדמו לפגישה, אם תתקיים, אין לרמוז על ויתורים כלשהם, אבל מותר להתחיל בהצעה, שהשמיע כאן השר בגין, על הרכבת קשרי הכלכלה, על מזח חופשי בנמל חיפה או נמל אחר. אינני מציע שתהיה בידו הבטחה על ויתור טריטוריאלי.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

נניח שזאת אמרת בישיבה הראשונה, מה תגיד בישיבה

השניה?

שר העבודה י. אלון:

אני בדעה, שצריך להסכים אתו לשלום על בסיס של קו הפסקת האש, לא כקו בטחון, אלא כקו מדיני, בינינו ובינם. אם יהיה דבר אחר, הסדר בינינו עם ערביי הגדה, ההסדר הזה לא יהיה. שנית, אני חושב שהערובה של ישראל היום לקיומה של עבר הירדן יותר חשובה למלך, אפילו מערובה של בריטניה.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

מה שאמרת עד עכשו זה בסדר. אבל אני שואל: מה תציג לו בישיבה השניה? מה זאת אומרת סטטוס-קוו? סטטוס-קוו פירושו שאין משא ומתן עם ירדן.

שר העבודה י. אלון:

אני בכלל אינני מאמין, שחסיין מסוגל לחתום אתנו על חוזה שלום נפרד ובניגוד לרצונה של קהיר.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

אז למה אתה הולך?

שר העבודה י. אלון:

אם אני הולך, זה בגלל האמריקנים. אם האמריקנים יהיו לחץ, לא נאמר שאיננו מוכנים לדבר עם אף מנהיג ערבי. אנחנו תמיד אומרים, שאנחנו מוכנים לדבר עם כל אחד לחוד ועם כולם יחד. אני מסכים עם שר הדתות, שאילו היינו זוכים לשלום עם נאצר, היינו פותרים את הבעיה כולה.

משהו לגבי הרוסים. אנחנו בענין הגורם הזה צריכים להיות מפוכחים לשני כיוונים. אם חלילה נגיע למסקנה, שהרוסים עלולים לתקוף את ישראל במישרין, לא יהיה גבול לאסונות. יש לי הערכה אחרת מאשר יש לשר הבטחון בענין האינטרס האמריקני. נכון שישאל אינה קובעת לגבי ארצות הברית, אבל ישראל קובעת לא פחות מאשר וייטנאם, ואולי אפילו יותר, וזה מכל הבחינות: השליטה במקורות הנפט, ההשפעה במזרח התיכון, המערך הגיאוגרפי-אסטרטגי הגלובאלי, גורלה של דרום ערב כנדבך הצבאי הגובל עם ברית המועצות, יוון, תורכיה ופרס ומצד שני, אפילו הודו. לארצות הברית יש אינטרס עמוק בקיומה של ישראל חזקה, גם משום שהיא מונעת הומוגניות של העולם הערבי תחת שלטון מיליטנטי אנגלי-אמריקני, וגם משום שהיא מסוגלת להגן על עצמה ללא סיוע צבאי ישיר. זה יתרון עצום, אם יודעים מה שעובר על ממשלת ארה"ב בתוך ארה"ב פנימה, סביב מלחמת וייטנאם. זה אינטרס אמריקני, והיא עזרה לנו לא בגלל עינינו היפות, וגם לא בגלל עמדתו של דה-גול, אלא משום שהיה לה אינטרס בישראל פנימה, במלחמה זו.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אבל בשבוע שעבר אמר ג'ונסון במסיבת עיתונאים, שאין הסכם בכתב ואין גם הבטחות בכתב.

שר העבודה י. אלון:

אני מבחין בין האינטרסים האובייקטיביים ובין האינטרסים הדיפלומטיים.

השר מ. בגין:

הוא באותה הזדמנות הזכיר את וייטנאם בנשימה אחת, וזה לא היה כל כך לטובתנו.

שר העבודה י. אלון:

התיזה של שר הבטחון במסיבת העיתונאים הראשונה שלו אחרי המלחמה, שישאל אינה מבקשת חיילים אמריקניים, היתה תיזה חשובה מאד ועשתה רושם בארה"ב. "הבית הלבן" יודע בדיוק מה יקרה אם פה ישלוט נאצר. הם מקיזים את דם בניהם בוייטנאם ללא כל מוצא באופן.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

בכל זאת, עד עכשו לא נתנו אפילו מחצית הנשק לנו, כמו שרוסיה נתנה לנאצר.

שר העבודה י. אלון:

גם אם אין לזה ערך, יכול להיות שאנחנו נזמר זמירות אחרות. יש לנו עמדת מיקוח כלפי ארה"ב גם מבחינת האינטרס הגלובאלי שלה, וגם מבחינת המדיניות הפנימית שלה, ביחוד בשנת בחירות, ושם תמיד יש בחירות. שנה אחת זה בחירות לנשיא, שנה שניה לחלק מהקונגרס וכו'. האם זה מקרה, שכל המועמדים בכוח עוברים עכשיו באיזור זה כדי להפגש עם ראש הממשלה ועם שרים אחרים ורוצים למסור הודעות? זה לא מקרה. הייתי רוצה שנשתמש בגורם הזה, הוא גורם חשוב מאד.

אמנם נכון שלא היה עימות בין האמריקנים והסובייטים במלחמת ששת הימים, אבל במובנו הצבאי היה עימות. ההודעה של ג'ונסון לקוסיגין, שאם הם יעמדו מהצד, גם הם יעמדו מהצד - זה עימות.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

אז הנצחון לא היה כל כך בכוחות עצמנו?

שר העבודה י. אלון:

הנצחון היה בכוחות עצמנו. אין לי פרטנזיות לכבוש את ברית המועצות, אבל אני חושב שיש ענין לאמריקנים TO KEEP OUT את הרוסים יותר מאשר לנו.

אני מקבל את הערכת שר הבטחון, שהסובייטים עלולים למלא תפקיד מכריע בהדרכה ובהכוונת הצבא המצרי, אבל אינני מעלה על דעתי, שהם יכנסו למלחמה ישירה נגדנו. נכון שהדרכה ופיקוד סובייטיים יותר יעילים מהדרכה ופיקוד מצריים, אבל בינינו לבין עצמנו, פיקוד זר שאינו מכיר את הערבים, הוא מוגבל ואיננו יתרון גדול. לכן אנחנו צריכים להיות זהירים ובדברנו עם הרוסים ועל הרוסים, עלינו לנהוג במדיניות שלנו וגם לעקוב יפה אחרי ההתפתחות שם ולהחזיק את האמריקנים בתמונה. יתכן שכדאי שראש הממשלה יקח אתו את ראש אמ"ן לארה"ב, כדי שיוכל להסביר בענין פלישה רוסית אפשרית. נדמה לי, שזה לא רק ענין של טובות האמריקנים לישראל. בנצחוננו במלחמת ששת הימים, עשינו שרות אדיר לא רק לעצמנו.

אני רוצה להסב תשומת לבכם לעובדה, שצבא עיראקי עוד יושב בירדן. אינני יודע אם יש משהו, שיודע כמה זמן יישבו שם. אינני סבור שירדן חופשית לשאת ולתת לפי רצונה ובינתים, נמשכת מלחמת הטרור. אני חושב שצריך, כדי לבדוק את נכונותו לנהל משא ומתן ולבדוק באיזו מידה הצעה זו ריאלית, להציג לירדן תביעה של פינוי הצבא העיראקי מירדן. הם אלה שחודרים בשטח ירדן המזרחי ומניחים מוקשים וצריך להציג בשיחה הראשונה עם נציגי ירדן, אם נוכל להגיע לשיחה כזו, מניעת החדירות האלו ומעשי החבלה.

ביחס לסיני - יכול להיות שהמצרים לא ידחפו אותנו להכרעה מהירה. היות ושם אין בעיה התישבותית, שאפשר לפתור מהיום למחר כמו בשביל ירדן, אין הכרח שהיום נחליט מה הקו האידיאלי הרצוי בהסדר שלום. בשלב זה צריך להסתפק בנכונותנו לשאת ולתת על תעלת סואץ, לרבות נכונות ישראל גם לא כחלק מהסדר שלום קבוע.

השר מ. בגין:

בלי נסיגה טריטוריאלית?

שר העבודה י. אלון:

אינני אומר מראש באילו תנאים. דוקא בתחום זה אני רואה את עצמי פתוח לשיקול דעת. אינני רואה אפשרות לסגת ממחצית סיני, אם כי לדעתי, זה יכול היה להיות פתרון אידיאלי, אם אפשר היה להגיע לזה, אבל זה עוד כל כך מוקדם, שאני לא מציע לדון בזה.

אני מציע, שראש הממשלה ושר החוץ יראו עצמם מוסמכים בשם הממשלה להסכים למשא ומתן על פתרון בעית חופש השיט בתעלת סואץ, לרבות חופש השיט הישראלי, בלי לכרוך זאת בחוזה השלום הקבוע. זה השוני היחיד. פה ושם נצטרך להציג דברים כאלה, וזאת צריכה להיות החלטה מטעם פשוט, כי זה שולל את הטיעון נגדנו, שאנחנו לא נותנים לפתוח את התעלה בלי שלום. אנחנו מוכנים לפתוח את התעלה בלי שלום, אבל בתנאי שהספנות הישראלית תהיה זכאית לעבור בתעלה.

הייתי רוצה שלהבא נביא בחשבון עוד מדינה אחת, שאולי יש ביכולתה לספק לנו נשק, ויש לבדוק אם ביכולתה לעשות זאת. כוונתי לבריטניה. אינני יודע אם ראש הממשלה, בנסיעתו לארצות הברית או בשובו ממנה, יתעכב שם. ראוי לשמור על קשרים. יכול להיות שבריטניה הנמצאת במצוקה כלכלית גדולה ובמאזן מסחרי קשה, תיאות לכך. אני יודע, שכאשר ראש ממשלת אנגליה החליט לא למכור נשק לדרום אפריקה, למרות שכמה שרים בממשלתו לחצו עליו למכור נשק לדרום אפריקה, והם הסבירו שהבעיה היא כלכלית ולא מדינית או מוסרית - זאת אני יודע מידיד קרוב לממשלה הבריטית - הוא הציג להם את השאלה: אם כך, מדוע אתם מתנגדים למכירת נשק לישראל? אם כבר, אם זה שיקול כלכלי, אז יש מקום למכור נשק לישראל. הם בכל זאת מוכרים לנו כמה דברים. השר דיין אולי בקיא יותר ממני, מה הבריטים מייצרים בתחום זה. יכול להיות שבריטניה יכולה להחליף את צרפת, כאחד מספקי הנשק שלנו לעתיד.

והערה אחרונה - אני רואה חשיבות להחלטה על התחלת ההתישבות בבקעת הירדן, גם משום שבינתיים נוצרות עובדות הפוכות. אילו השטח היה נשאר מדבר שממה ואיש לא היה יושב בו, אז הדחיה אין בה כדי ליצור עובדות מנוגדות. אבל לדעתי, התלקחות קרבות מזמן לזמן לאורך הירדן, פעולות ה"אל-פתח" וארגונים אחרים, התקפות על ישובים יהודיים, מארבים לפטרולים שלנו - כל אלה יוצרים רקע מדיני נוח וצריך באופן ברור להכריז על בקעת הירדן, באותו רוחב שנחליט עליו בממשלה, כאיזור סגור לחלוטין לתושבים ערביים. לא לתת רשיונות לעבד, פרט לאותה דרך או אותן הדרכים, שבהן עובדות המשאיות עם התוצרת למזרח ירדן ובחזרה. אני מרוצה, שהכפרים הנטושים בחלקם נהרסו, אז אין הנוחות לחזרת פליטים שעזבו את הארץ. אבל אני מצטער שדוקא בשבועות האחרונים, ערביי הגדה מקבלים באופן קצת יותר חופשי רשיונות לעיבוד קרקע.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

גם כאלה שלא עיבדו לפני כן?

שר העבודה י. אלון:

יכול להיות שיש גם כאלה. אני סבור שכל זמן שלא הוכרע סופית, ככל שמדובר על בקעת הירדן, מותרת לנו מדיניות אחרת מאשר בשכם או בקלקיליה. יש איזה צידוק לכך. בכל אופן, זו דעתי. די אם נתיר להם זאת עוד שנה שנתיים. היום צריך להפוך את בקעת הירדן לאיזור סגור, פרט ליריתו ואולי עוד כפר או שניים, שלא הייתי רוצה לעקור אותם, אבל הייתי רוצה לאתר אותם ולסגור את בקעת הירדן לחלוטין בפני תושבי ההר, גם אם אנחנו לא נעבד את הקרקע, אם כי אני בעד זה שאנו נעבד את הקרקע בסופו של דבר.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

אני רוצה להוסיף כמה הערות למה שאמרתי בישיבה הקודמת, תוך נסיון של סיכום אליבא דידך. אבל לפני כן, שלש הערות מוקדמות.

לגבי רצינות הברור - אני בתולדות העם היהודי זוכר רק אסון אחד שקרה לעם היהודי, שאחריו קשה היה לאדם להביט לעיניים, וזו השואה. וכוונתי לא למה שקרה, אלא כיצד הגענו לדבר כזה. עם זאת, קשה להביט בעיניים של ההיסטוריה היהודית. אני דן על מה שמתרחש עכשו כדבר היסטורי לא פחות, ואני מסכים בענין זה עם מה שאמר השר אלון. כמו הדיונים לפני מלחמת ששת

הימים, כל אחד מאתנו רואה את הדבר הזה כדבר גדול ועצום.

לא דיברתי כאן על זכויות ומוסר, לא מפני שאין לי מה להגיד בענין זה, אבל יש דברים, שהם קודמים לדברים אלה. אני מכין, שאנשים שיש להם גישה אי-רציונלית, הופכים את הדברים ו"מלבישים" להם רציונליות. זה פחות או יותר טבעי. אבל מה שאינני מסכים לו ואינני מעכל, זה שאנשים שיש להם גישה רציונלית, הופכים זאת לאי-רציונליות. כוונתי עכשו לגבי יישוב שילה, חברון וכו'. חיינו כל השנים על יסוד הסכם ואי-רציונליות ולא ראיתי שזה לא נתן לחיות, לא לשר ורפהטיג וגם לא למשוררים ולסופרים, שבכלל לא דיברו על ענין זה. פתאם הרציונליות הפכה לאי-רציונליות. אינני מקבל זאת.

רבותי, עם כל הפתרונות המוצעים פה, בלי יוצא מן הכלל, אני אומר: נצח ישראל מורכב מחיי שעה. כל מה שמציעים זה חיי שעה. לגבי מעמדנו בתוך האיזור הזה, כל הפתרונות שמציעים כתוצאה ממלחמת ששת הימים, זה חיי שעה, זה איננו דבר קבוע. לאמור, אינני רוצה שאחר כך יתנו לי ב"נדוניה", שמה שאני מציע זה הפתרון שמבטיח את מדינת ישראל. זו לא אמת. כמובן, יכולות להיות הערכות יחסיות.

שמענו משר הבטחון, שפירושו תוספת מיליון תושבים ערביים על מה שיש לנו בארץ וכל הדיבור על דמוגרפיה והנסיון לטשטש צד זה, איננו לענין. אינני רוצה להרחיב על זה את הדיבור. דיברתי על זה בישיבה הקודמת.

שר הבטחון הביא לנו בישיבה זו את החזות של מלחמת מאי, שב-150 אוירונים שלנו נוכל לעמוד - ואני מאמין לו, אבל אינני יכול להסתפק בזה ש"דיין לצרה בשעתה". אינני צריך את זה עוד הפעם ואינני מקבל זאת, שנשאר אחרי זה עם ארבעים אוירונים, כי אז הם יכולים כעבור שעה חודשים או שנה עוד הפעם לנסות.

ועוד דבר, המלחמה הזאת, אם תהיה, היא תהיה גם בעורף שלנו. הנס הזה שקרה לנו במלחמת ששת הימים, שלמרות זה שכולם ידעו שענין הפצצת שדות התעופה פה ושם הוא הקובע, בכל זאת כל האויריה המצרית כאילו ישבה וחיכתה לנו. קרה לנו נס, הוא לא יקרה עוד הפעם. לאמור, גם אם ננצח בקרבות, העורף שלנו הפעם יהיה פתוח להרס גדול, על כל מה שנובע מזה, הן כלפי פנים והן כלפי חוץ, כי יש עורף מצרי אחר עכשו. אני מוכרח למנות כל מה שיש לנו וצריך לזכור, שהעורף המצרי הוא אחר. אני מדבר כרגע לגבי הרוסים. שר הבטחון צייר לנו כפי שהוא צייר, מה שיעשו הרוסים. אינני בטוח שהם יסתפקו בזה. ואני אומר זאת לא רק על יסוד השערה, יש לי יסוד שעליו אני מסתמך. הקשבתי למה שאמר כאן השר אלון, שישראל בשביל אמריקה זה לא NUISANCE VALUE. ארצות הברית לא תיכנס למלחמה עם הרוסים בגלל יהודים. היא תעשה זאת בכל מקום בעולם, אבל לא בגלל יהודים, כמו שבתקופה של היטלר, צ'רצ'יל נזהר שלא להטמא על ידי כך, שהוא מגן על יהודים. ארצות הברית לא תיכנס למלחמה אטומית או לעימות כזה בגלל היהודים, גם אם תעשה זאת בכל מקום אחר בעולם. אינני יכול להוכיח זאת...

שר העבודה י. אלון:

בגלל עצמם?

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

זה יהיה בגלל עצמם, והם לא יעשו זאת. הבטחון

הזה הוא ממני והלאה.

לגבי האו"ם - "ירח הדבש" שהיה לנו עם האו"ם לא יחזור עוד הפעם. נאומיו והופעותיו של שר החוץ משפיעים, אבל עוד הפעם זה לא יהיה, כי האו"ם הוא ג'ונגל וזה ג'ונגל רציני מאד בשבילנו.

ביחס לפגישת ראש הממשלה ג'ונסון - תעזבו את חוסיין. ראש הממשלה נוסע אל ג'ונסון, שאני חושב שהוא ידיד ישראל, אבל מכל מיני סיבות פנים וחוץ, ירצה אולי להכתיב לנו ויש גבול עד היכן הוא יכול להגיע להגנה עלינו. ראש הממשלה, כאשר הוא נוסע להפגש אתו שם, אינו יכול להגיד: נמצא כאן באיזור יארינג, נחכה עד שהוא יעלה משהו. זו לא תשובה בשביל ראש ממשלת ישראל, כאשר הוא נפגש עם נשיא ארה"ב והוא יצטרך להגיד איזה דבר.

בזמן הדיון נשמעו דעות. ישנה עמדתו של השר דיין על רכס בטחוני, יחד עם כל השאר, מעבר חופשי וכו', שמבחינה מדינית זה יותר. ישנה ההצעה של השר אלון על ישיבה על הרכס פלוס נסיון של הקמת חבל אוטונומי, שאני חושב שזה עורבא פרח, והתישבות בבקעת הירדן. השר גלילי מדבר על סיפוח פלוס התישבות.

השר י. גלילי:

לא הצעתי עכשו סיפוח.

שר העבודה י. אלון:

הוא לא אמר סיפוח לאלתר.

השר י. גלילי:

המגמה היא שזה יהיה חלק ממדינת ישראל, אבל יש פה שאלה מבחינת העיתוי.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

הצעת השר בגין היא, שהשטח המשוחרר לפי הגדרתו צריך להיות במדינת ישראל. אינני רוצה להכנס לויכוח עם ההצעות.

השר י. גלילי:

אולי תגדיר את הצעתך.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

לדעתי, הממשלה צריכה לקבל שתי אפשרויות אלטרנטיביות. האלטרנטיבה הראשונה, ההצעה הזאת בדבר רכס בטחוני על הירדן, עם אותם הדברים שדיברנו עליהם, וגם לגבי ירושלים במקרה זה יש דברים שצריך להבטיח, שזה נשאר בתוך מדינת ישראל. האלטרנטיבה השנייה, משא ומתן עם חוסיין, לא להביא לו על צלחת את כל הויתורים, יתחיל משא ומתן על יסוד זה שירושלים ועזה נשארות במדינת ישראל. וכאן אני רוצה להגיד, שכאשר דיברתי על עניין עזה, לא עלה על דעתי שישארו שם 300-400 אלף פליטים.

השר י. גלילי:

גם לא התנית זאת.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

לא התניתי, כי אינני מעלה על הדעת, שהם ישארו פה, כי לדעתי צריך ליישב אותם בעבר הירדן.

ראש הממשלה ל. אשכול:

גם לעבר הירדן יש גבולות.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

בענין הגולן לא לוותר, כל תיקוני הגבול
הבטחוניים האסטרטגיים או הטקטיים, שצריך לעשות אותם, יהיו מקומות שבהם צריך
יהיה לתקן את הגבול מבחינה בטחונית.

שר הבטחון מ. דיין:

איזה מקומות?

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

סביבות קלקיליה, לטרון, צפון בית שאן וכו'. זה
לפי שעה מה שלמדתי על פי המפה.

בענין סואץ ושארם א-שייך, השר דיין הכניס היום
רעיון חדש והייתי רוצה לחשוב על זה, כלומר שהענין הזה יובטח גם מבלי שיהיה הסכם
שלום. אני רוצה לחשוב על זה.

לדעתי, במידה שהממשלה מסוגלת לאיזה שהוא סיכום,
היא צריכה מבחינה מהותית ומבחינה טקטית להשאיר לה שטח של תמרון על ידי
אלטרנטיבות, ובתוך כל אחת מהאלטרנטיבות יכולות להיות וריאציות שונות. אבל צריך
לסכם איזה דבר, כי: (א) איננו יכולים להתחיל במשא ומתן עם חוסיין - אם יהיה -
בלי לקבוע משהו; (ב) אם ג'ונסון מזמין את ראש הממשלה לשיחה, אני חושב שהוא
מזמין אותו כדי לשוחח על הדברים וראש הממשלה צריך לדעת מה ישיב לו.

ראש הממשלה ל. אשכול:

בזה תם הסיבוב הראשון של הדיון בבעיה זו, עוד

נשוב לזה.

המשך הדיון נדחה.

ה י ש י ב ה נ נ ע ל ה
(בשעה 13.00)